

РОЗДІЛ II. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МОРФОЛОГІЇ

Анатолій Загнітко

УДК 81'367.633

МОВНОСОЦІУМНИЙ ПРОСТІР ПРИЙМЕННИКА: ДИСКУРСИВНІ ПРАКТИКИ¹

Розглянуто внутрішньотекстові функції прийменників із визначенням їх навантаження в художньо-белетристичних та публіцистичних дискурсивних практиках. Встановлено основні напрями мовносоціумного закріплення окремих прийменникових варіантів, схарактеризовано особливості синонімічного вияву прийменників, прийменникових еквівалентів, аналогів, розширення функційного тла лексем, в яких реалізовано 'у знач. прийменника'. З'ясовано співвідношення функційних видозмін прийменників, прийменникових еквівалентів з антропоцентричною та антицивілізационістською парадигмами, виявлено тенденції до розширення функційно-семантичної парадигми первинних прийменників.

Ключові слова: прийменник, прийменниковий еквівалент, функційно-семантична парадигма, антропоцентрична парадигма, антицивілізационістська парадигма.

Прийменник має тривалу традицію наукового студіювання, що зумовлено його регулярним виявом у структурі низки синтаксичних позицій, участю в категоризації об'єктивної дійсності, функційним навантаженням у комунікації, активними тенденціями повного і / чи неповного переходу окремих слів тих чи тих частиномовних класів до цього класу слів, різним кваліфікуванням частиномовного статусу – від встановлення критеріїв повнозначності (Кучеренко 1961) до з'ясування його підпорядкованого прийменникового статусу (Kolodiazhnyi 1960). Розгляд прийменників у реченнєвій структурі з урахуванням особливого функційного навантаження іменникових відмінків, встановленням первинних і вторинних функцій останніх, розглядом співвідношення іменниково-відмінкових флексій у реалізації позиційно синтаксичної семантики актуалізував тлумачення прийменників як особливих аналітичних морфем (Kurilovich 1962; Vukhovanets 1980). Незалежно від теоретичного підходу до розгляду прийменників актуальним постає вияв основних шляхів поповнення їх складу, що має свої особливості та характерологічні риси. Активне розширення кількісного і якісного складу прийменникових одиниць відбиває наявність тих, що зазнали повної препозиціоналізації, окремо виділяти еквіваленти прийменників, їх аналоги, а також кваліфікувати й витлумачувати у словниках 'у знач. прийм.' / 'у функції прийм.' До цього потрібно додати оказіональну препозиціоналізацію, що вимагає дослідження на достатньому корпусі текстів. Усі заявлені виміри препозиціоналізації відбуваються у мовносоціумній практиці, де найбільш чітко простежувані тенденції поповнення прийменникового класу одиниць. У мовносоціумній граматиці статус прийменників та їх еквівалентів, аналогів та ін. на сьогодні недостатньо вивчений, не простежено ані текстотвірні потенціали усього прийменникового корпусу, ані окремих його підсистем (темпоральної, локативної, атрибутивної та ін.), не визначено жанрову специфікацію прийменникових одиниць. Заявлене окреслює актуальність дослідження. Метою² студіювання є вивчення мовносоціумного простору прийменникових одиниць із визначенням їх внутрішньотекстових функцій та маркованості художньою та публіцистичною дискурсивними практиками. Окреслена мета актуалізує вирішення окремих завдань: 1) характеристика загальної множини внутрішньотекстових функцій прийменників; 2) встановлення основних маркерів внутрішньотекстових функцій аналізованих прийменникових одиниць; 3) визначення функційного навантаження скваліфікованих текстових функцій прийменників та їхніх еквівалентів і / чи аналогів; 4) з'ясування синонімічної прийменниковості та її закріплення за тими чи тими дискурсивними практиками; 5) вияв елементів видозміни у функційно-семантичних спеціалізаціях прийменників в антропоцентричній та антицивілізационістській лінгвосвітоглядних парадигмах. Новизна дослідження визначається уточненням кваліфікаційних ознак внутрішньотекстових функцій прийменників та їхніх еквівалентів і / чи аналогів, встановленням індикаторів мовносоціумного закріплення прийменникових одиниць. Теоретичне значення аналізу мовносоціумного простору прийменникових одиниць полягає у диференціації внутрішньотекстових функцій прийменникових одиниць і їхніх еквівалентів і / чи аналогів, характеристиці дискурсивного маркування прийменників. Практичне ж значення студіювання мотивовано застосуванням його результатів в університетській практиці вивчення теорії мовних систем, актуальних питань сучасної лінгвістика, а також у моделюванні різного характеру лінгвістичних баз даних, їх теговому маркуванні.

¹ Дослідження виконано в межах фундаментального наукового проекту «Об'єктивна і суб'єктивна мовносоціумна граMATика : комунікативно-когнітивний та прагматико-лінгвокомп'ютерний виміри» (0118U003137).

² Свого часу автор звертався до питання текстотвірних функцій прийменників (див.: Zahnitko 2005: 5–26), оперуючи матеріалом художньо-белетристичного дискурсу. У пропонуваному розгляді мовносоціумного простору прийменників використано окремі тези з попереднього напрацювання, але основну увагу зосереджено на мовносоціумному маркуванні функційно-семантичної спеціалізації прийменників, визначенні їхнього закріплення за дискурсивними практиками та ін.

Сучасний стан української мови характеризується взаємоспрямованими тенденціями синтетичності й аналітичності, що мотивується декількома вагомими чинниками: 1) народно-розмовною стихією літературної норми; 2) книжною традицією; 3) законом мовної економії тощо. Одним із яскравих виразників аналітичності постає динамічний розвиток прийменникової системи, що останнім часом характеризується активним поповненням семантично спеціалізованими двокомпонентними, трьохкомпонентними та іншими утвореннями. Граничним виявом такого аналітизму потрібно, поза всяким сумнівом, уважати наявність членованих прийменників зразка *від... до, з ... до* (з Києва до Вінниці, з села до самого міста, від дня народження до сьогодні). Для пізнання внутрішньотекстових функцій сучасних прийменників, їх закріплення за тими чи тими дискурсивними практиками необхідно простежити еволюцію поглядів на них у вітчизняній лінгвістиці.

Текстотвірна функція прийменників у межах текстів постає у внутрішньословосполученневному / міжсловосполученневному, внутрішньореченневному виявах, водночас зримими є парадигмальні відношення прийменників, їхня участь у творенні образів. У межах контексту прийменник постає як відносно самостійний елемент із власними інвентарем дистрибуцій, фонетичних варіантів та ін. На думку В. Виноградова (Vinogradov), прийменники є найменш вивченими в мовознавстві і перебувають у стані «науково-дослідної невизначеності». Українські непохідні (непохідні – термін В. Виноградова (Vinogradov)), або «прямі» (М. Ломоносов Lomonosov), «власні» (О. Востоков (Vostokov 105), О. Шахматов (Shahmatov)), «справжні» (Ф. Міклошич (Mikloshich)) прийменники, функціонування яких не зумовлене значенням твірної основи, належать до найменш вивчених (пор. праці І. Вихованця (Vykhovanets), І. Кучеренка (Kucherenko), А. Колодяжного (Kolodiazhnyi) та дослідження російських похідних у роботах А. Каламової (Kalamova 61–63), Є. Кулинич (Kulinich), Г. Скиби (Skiba), О. Черкасової (Cherkasova)). Не знайшли вони й свого належного висвітлення і в лексикографічній практиці, де часто омонімія й полісемія прийменників послідовно не завжди розмежовується. Непохідні прийменники належать до найуживаніших, а, на думку багатьох лінгвістів (Chastotnyj (Zasorina) 1977: 28–32; Shtejnfel'dt 95; Ljashevskaja), частота вжитку слова залежить від обсягу поняття, що міститься в його основному значенні: що більший обсяг поняття, то частіше використовується слово, пор. думку окремих дослідників про те, що прийменники «становлять певну аморфну масу, яка начебто не підлягає систематичному опису лексичних одиниць» (Krejdin, Polivanova). Такий підхід можна, очевидно, пояснити тим, що в мовознавстві залишається ціла низка не розв'язаних питань, пов'язаних із різноманітними аспектами виявлення одиниць і категорій, які формують змістовий аспект мови, мало висвітлене питання співвідношення формальних і змістових категорій.

Вирішення питання текстотвірності статусу прийменників уможливить пізнання механізмів взаємодії складників і компонентів мовної системи та встановлення шляхів постання і функціонування синтаксем, простеження формування власного семантичного потенціалу останніх.

Відсутність ємного дослідження семантики українських прийменників (пор. праці І. Вихованця (Vykhovanets), А. Колодяжного (Kolodiazhnyi), І. Кучеренка (Kucherenko) та ін.) мотивується поглядом на них як на «слова-скріпи» з послідовно виявлюваною технічною функцією. Погляд на прийменники як лексеми уможлиблює простеження їхнього вияву стилетвірного (*у ліс по гриби – у ліс за грибами*): *В вересневий гарний ранок з татом з'їли ми сніданок і швидесенько зібрались. По гриби у ліс подались* (Bahirova); *Будучи у відпустці у рідному селі Турятка Глибоцького району на Буковині, він пішов у ліс по гриби* (Matios); *Тільки мені й легше було на груді, як нас ганяли у ліс по гриби* (Nechui-Levytskyi); *Вони — нерозлийвода. Тільки вдвох — і на рибну ловлю, і в ліс за грибами* (Matios); *Чому його ніхто не візьме в експедицію. Не те що в довгий рейс – та навіть у ліс за грибами* (Diachenko); *Мені було образливо й боляче, адже йшов я по той часник не заради себе, а для хворого брата, який лежить і чекає на мене* (Dimafov); *А хлопці ж оце граються в «червоних» та «білих», ганяють по лісу* (Dimafov); *Ще раз виходили ми до колії – пробували зупинити отой пасажирський, і тільки даремно пробіглись лісом* (Dimafov) і текстотвірного (*піти до найближчого села – піти до найближчого до села; зброя від терористів – зброя у терористів – зброя для терористів*): *Потім умився* (Лянге – А. З.), *поголився, і, не снідаючи, пішов до найближчого костелу до сповіді* (Deresh); *Згодом зібралися віряни, пішли до найближчого до костелу* (Silski visti. – 2016.17.11); *Сьогоднішня зброя від терористів потребує удосконалення* (Ukraina moloda. – 2016.12.06); *Зброя у терористів загрожує веденню нормального діалогу* (Dep. – 2017.17.04); *Зброя у повстанців була різноманітна* (Kashchenko); *Та й зброя у мунгалів ліпша, особливо луки, з яких стріли летять набагато далі, ніж з наших* (Malyk); *Зброя для терористів поступає різними каналами* (Dep. – 2017. 04.07) потенціалів.

В. Сімович у розгляді прийменників виходив із того, що ними зазначаються відношення одного предмета до другого (релятивна функція), саме тому вони «мають більш-менш таке ж значіння, як в і д м і н к и» (Simovych 215). До відмінків, які мають значення лише за умови поєднання з прийменником, автор відносив місцевий відмінок. Потенціал місцевого відмінка як одного з «найбільш прийменникових» українських відмінків значною мірою зумовлений регулярністю вияву прийменників зразка *на*, адже саме постдієслівно-локативний статус останніх визначає функційну значущість цього відмінка в іменниково-відмінковій системі, пор. валентну зумовленість їхнього вияву при локативних дієсловах на кшталт *зупинитися, розташуватися, знаходитися*. Аналізована реалізація підтверджує один із напрямів аналітизації українського граматичного ладу: *На квітці сиділа бджілка й пильнувала її красу, берегла нектар* (Jana); *Вона – генний інженер рослинного й тваринного світу, її невеликий котедж, розташований на дослідній станції* (Dimafov).

Свого часу, простежуючи синтаксичну спеціалізацію відмінків, В. Сімович (Simovych 211) наголошував на відповідному статусі прийменників, не підтверджуючи аналіз відповідними фактами, оскільки констатоване було логічно мотивоване панівними поглядами на прийменник. Надзвичайно показовим постає текстотвірний потенціал українських непохідних простих прийменників *в(у), для, до, з (із, зі), до, на, над (наді, надо), про, від, по, біля, через*, значення яких не зумовлене семантикою твірної основи. Їх значеннєвий потенціал умотивований відповідними контекстами: *Раз як розсердився [кактус – А. З.] на мене – весь день не пускав у двері* (Dimarov); *У Цезаря морда, як у тигра, тулуб, мов у лева, лапи, як у мавпи, а хвіст, наче в бобра* (Dimarov); *– Так куди ж ти накажеш його подіти? – у відчай запитає татко* (Dimarov), де *у двері* – локатив; *у Цезаря, у тигра, у лева, у мавпи, в бобра* – об'єкт; *у відчай* – причина; *Маму застали в передпокої – над перфокарткою для нашого домашнього робота* (Dimarov); *Провисав він над безоднею, і по один бік жила людина, а по другий було все, що потрібно їй для життя* (Dimarov), де *для робота* – об'єкт, *для життя* – мета. Тому для прийменника надзвичайно важливим постає не лише встановлення формальної сполучуваності з тією чи тією відмінковою формою, а діагностування контекстів широкого кола, оскільки лише множина контекстів може повноцінно репрезентувати увесь семантичний простір прийменника.

Прийменники можуть реалізувати функцію мовної гри, що легко простежити у текстових фрагментах, де прийменники актуалізують опозицію: (Петро:) *Так ти з села чи в? Обридло уже, мабуть, отак?* (Dimarov) (пор. [Ворожбитова 1977, с. 48, 51]). Відштовхуючись від текстотвірного потенціалу прийменника, можна констатувати, що вони уміщують у собі певне повідомлення. Очевидно, розгляд прийменника потрібно здійснювати з урахуванням окремого семантичного мовного ярусу, що охоплює спектри морфологічної, синтаксичної та ін. семантики. Поза всяким сумнівом, підтвердженням цього постає кваліфікація членів речення з урахуванням функційних і семантичних критеріїв, пор. кваліфікацію неузгоджених означень (*хата батька, сторінка зошита, приїзд колеги, вогонь багаття*) та ін. В останніх лексикографічних працях із семантики прийменників розглядаються поряд зі сполучниками, часто як слова-зв'язки (Russkij semanticheskij slovar' 1998₁). Очевидно, у семантичному плані така кваліфікація прийменників є не зовсім коректною. У цьому разі слід згадати, що прийменники як частина мови вирізнялися по суті майже в усіх граматиках та спеціальних дослідженнях (див. праці Л. Зизанія (Zyzanii), М. Смотрицького (Smotrytskyi), М. Ломоносова (Lomonosov), О. Востокова (Vostokov 95), Ф. Буслаєва (Buslajev), М. Греча (Hrech), І. Могильницького (Mogil'nic'kij 257–281), О. Потебні (Potebnja), О. Шахматова (Shahmatov), І. Вихованця (Vykhovanets), О. Ахманової (Akhmanova 367), А. Боголепова (Bogolepov 49–54), М. Всеволодової (Vsevolodova 2001: 14–25; 2003: 17–59), В. Гака (Gak 2000: 267), С. Нікітіної, Н. Леонтьєвої (Nikitina, Leonjeva 1964: 161–183; 1969: 15–63), Ю. Леденева (Ledenjeva 2006; 2007), Л. Попової (Popova), Р. Рогожникової (Rogozhnikova 77–79), О. Смирницького (Smirnitskij 108–111), Є. Черкасової (Cherkasova) та ін.). До цих пір продовжують з'являтися студії з типології смислів українських прийменників та їхніх еквівалентів (див.: роботи І. Вихованця (Vykhovanets), А. Загнітко (Zahnitko 2009), Н. Кушч (Kushch) та ін.). І водночас з усією певністю можна говорити, що й сьогодні залишається відкритим питання про семантичний статус прийменників. До цього можна додати, що в лінгвістиці висловлювалися різні погляди на семантичну природу прийменників: одні дослідники обмежували значення прийменників лише граматичною роллю в мові, кваліфікуючи їх як слова-скріпи, розглядаючи їх як аналітичні синтаксичні морфеми (пор. погляд Є. Куриловича (Kurilovich 53–54) щодо взаємодії відмінкової флексії і прийменника); інші вважали, що прийменники мають лексичне значення, але воно не самостійне, а таке, що залежить від значень інших слів та форм; ще інші визнають лексичну самостійність прийменників. Залежно від позиції дослідника щодо визначального питання теорії прийменників – співвідношення їхніх лексичних і граматичних значень – легко простежувано чотири напрями: 1) *граматизація прийменників*; 2) *функційно-аналітична морфемізація (як граничний вияв граматизації)*; 3) *неповноцінність лексичного значення прийменників*; 4) *самостійність, вичерпна достатність лексичного значення*.

У розрізі *першого погляду* прийменник кваліфікують як відкритий частиномовний клас слів, що постійно поповнюваний новими похідними через активну граматизацію, тобто втрату лексемами автосемантичності й набуття синсемантичності. До цього підходу прилягає другий погляд, прихильники якого аналізують прийменники поряд із морфемами, порядком слів, інтонацією й іншими граматичними засобами (пор. розгляд прийменників як «слів зовнішнього зв'язку», оскільки прийменники, «не маючи лексичного значення, відповідають за синтаксис» (за Г. Крейдлін, О. Полівановою (Krejdin, Polivanova 106–120)). Найпоследовніше стихію граматизації прийменників висвітлив Е. Косеріу (Koseriu 111–117), який стверджує, що «прийменники – часткові слова, тому що їхнє значення інструментальне, тобто значення морфем». Поглибленням подібного підходу можна вважати погляд І. Вихованця, який вважає прийменники синтаксичними аналітичними морфемами (Vykhovanets), а Т. Туліна приходять до думки, що прийменники дублюють значення префіксів, постаючи «технічним засобом зв'язування слів, якому не властиве власне значення» (Tulina 101). Різновидом цього слід вважати й думку Т. Зубкової про те, що прийменники повторюють значення відмінкових флексій і що «зачення відмінкової форми є важливішим для розуміння смислу речення, ніж значення прийменника» (Zubkova 11). Граничним виявом відстоювання тези про відсутність семантики у прийменників є думка Р. Болдирева, який, простежуючи історичне функціонування прийменників, наголошує: «Історичні зміни складу ... прийменниково-відмінкових конструкцій і семантико-синтаксичних функцій прийменниково-відмінкових комплексів, які сформувалися, інколи супроводжуються в

російській мові десемантизацією прийменників або зближуються із загальними тенденціями десемантизації прийменникових словосполучень» (цит. за (Muljukina 87)). Останнє дає підстави стверджувати, що автор веде мову про десемантизацію прийменників і навіть окремих словосполучень.

Прихильники *третього напрямку* вважають, що прийменники мають власне значення, яке виявляється лише у сполученні з повнозначними словами. Поза контекстом прийменники становлять суто беззмстовну форму. Семантична функція прийменників таким чином виявляється в маркуванні, тобто в уточненні відмінкових значень.

Найпоширеніше відстоюють повноцінність лексичної семантики прийменників прихильники четвертого погляду, що кваліфікують прийменник як самодостатню лексичну одиницю, яка адекватно реалізує свою семантику в інтенціях керування в синтагмальних моделях на зразок *подивитися на місто, підійти до джерела, зайти у вагон, відійти від будинку, сидіти під деревом / сидіти на дереві / сидіти за деревом / сидіти біля дерева: Тато **подивився на Юрка так, наче той знову мари́в** (Dimarov); Я лише зітхнув. **Підійшов до вузького вікна, став роздивлятися споруду** (Dimarov); Я **відділився од гурту, несміливо зайшов у двір** (Dimarov); **І настав день сьомий, коли Великий Майстер відійшов від операційного столу** (Drozd); **Дзядзько сидів під шовковицею, коли він ішов двором** (Drozd); Я саме **сидів на спостережному пункті, коли тут прибігли капітан і політрук** (Dimarov); **Невдовзі я уже сидів за письмовим столом, над новим своїм романом «Спектакль»** (Drozd); **Вартовий, що сидів біля отвору, щосили боровся із сном, вдвляючись у темряву та прислухаючись** (Dimarov).*

Аналіз згрупованих поглядів зумовлює актуалізацію питань, пов'язаних з: а) наявністю того самого прийменника в поєднанні з різними відмінками; б) наявністю тієї самої флексії у поєднанні з різними прийменниками; в) вживання прийменників у ролі самостійних актантів: *Завжди було приємно пізно сидіти за часм чи без і слухати музику* (Matios); г) можливість вживання прийменників не при імені: рос. *Живите **при** сейчас, любите **при** всегда* (Voznesenskij). Зовсім непростежуваним постає процес еволюції системи прийменників. Якщо вони дублюють значення відмінків або префіксів, то це суперечить основній тенденції мови, яка виявляється у прагненні до економії мовленнєвих засобів, адже загальновідомою є теза про те, що в мові не буває абсолютно тотожних утворень. А сучасний граматичний лад активно поповнюваний новими вторинними прийменниковими одиницями чи їх аналогами.

Прихильники функційно-семантичного напрямку вважають, що прийменники можуть змінювати смисл висловлення. Це дає змогу лінгвістам стверджувати, що вони мають власне значення і їм притаманна «комунікативна повнозначність» (Ю. Леденев (Ledenev)). Складність розв'язання питання про семантичну сутність прийменників зумовлена, по-перше, тим, що слово, поєднуючи в собі лексичне й граматичне значення, за своєю семантичною структурою становить складне утворення. Загальновизнана диференціація значень на лексичні й граматичні є важливим механізмом аналізу, але на сьогодні немає достатніх критеріїв для їх розмежування. Особливо це послідовно простежується на прикладі прийменників, які належать до «нечітких» категорій. Визнання власної семантики у прийменників актуалізує питання про: 1) тип лексичного значення прийменника та його граматичного значення; 2) взаємодію прийменника з іншими компонентами словосполучення, зокрема й речення загалом. Відокремлення ж одного від іншого є надзвичайно складним, оскільки вони постають «конструктивною єдністю» (за В. Виноградовим (Vinogradov)).

Якщо вважати, що службовим словам притаманна більша абстрактність значення, ширший функційний діапазон, смініша сполучуваність, ніж повнозначним словам, то аналіз прийменників постає вельми складною проблемою. Свого часу В. Белошаркова констатувала, що найважливішою ознакою сучасної семасіології є «глобальний підхід до значення поза обмежувальним прагненням відокремити в ньому граматичне від лексичного і займатися тим і тим окремо, розглядаючи їх як принципово різні типи значення, які співіснують у змісті значущої одиниці мови» (Beloshapkova 23).

Можна стверджувати, що лексичне і граматичне значення прийменників збігаються, що в жодному разі не означає їхньої тотожності. Граматичним значенням прийменника постає реалізація ним форми синтаксичного зв'язку між словами, а лексичним потрібно вважати позначення певного відношення між предметами, дією і предметом та ін., що дає змогу зарахувати прийменники до слів-релятивів (термін В. Киприянова (за (Vidy 2016))). Тому твердження на зразок «лексичним значенням прийменника як окремо взятого слова постає значення того чи того відношення» (Russkaja grammatika₁ 417)) у цьому разі є достатнім, адекватно відбиваючи релятивний статус таких одиниць.

Здатність прийменників виявляти своє лексичне значення при іменнику (ширше – імені) пов'язана не з відсутністю цього значення, а з відповідною його специфікою. Тлумачення прийменників має ґрунтуватися на лексичному оточенні, оскільки вони позначають відношення між предметами. Відношення ж передбачає наявність не менше двох величин, у силу цього і прийменники не можуть існувати без цих величин, тобто не можуть вживатися самостійно. Значення прийменників передбачає їхнє функціонування в межах словосполучення. Та й за своєю природою первинні прийменники багатозначні, їм властива омонімія. У цьому разі контекст є діагностичним показником певного значення як віртуально-системного.

Окремо потрібно говорити про смислопороджувальну функцію прийменників у комунікативному плані, твердження щодо якої, очевидно, мають певні застереження. Поняття смислу в комунікативному аспекті знайшло висвітлення у працях Л. Виготського (Vygotskij 87–95), І. Бодуена де Куртене (Boduen de Kurtene₁ 187–195), А. Лурії (Lurija), А. Леонт'єва (Leont'ev 1969: 87–97; 1997, с. 56–75), які тлумачать смисл як аналог

значення в конкретній діяльності, пов'язаний з індивідуальним досвідом, із соціальною, професійною і груповою належністю комунікантів, а також із конкретною ситуацією спілкування. Мовносоціумний простір є визначальним для формування комунікативних настанов і комунікативних інтенцій адресанта й адресата. Тому в цьому разі швидше говориться про нарощування смислів і витворення власне комунікативних смислів, що можуть бути актуалізовані, напівактуалізовані й неактуалізовані. Вивчаючи значення слова в тій чи тій ситуації, здебільшого зосереджують увагу на зміні значень окремих слів, але в жодному разі не аналізують значення загалом, пор.: *багато* – ‘2. присл. У великій кількості; протилежне м а л о’: *Мовчки Христа присіла і, хоч їсти їй страшенно хотілося, не багато їла, – чогось їй смачна страва оцих добрих людей становилась руба у горлі* (Panay Murnyi); що може реалізувати функції: 1) ‘у знач. числ. Велика кількість кого-, чого-небудь’: – *Багато добра пропало! – додав другий. – Удруге не зберешся на стільки* (Panay Murnyi); *А мені плати багато не треба, лише хлібця* (Hutsalo), *Бо їх так багато зібралося на шляху, ціла ватага, хіба на всіх настарчиш?* (Hutsalo); *Бо тепер багато отаких, що туманіють думками* (Hutsalo); 2) ‘у знач. пред.’: *Верства всього зосталася до того, а як дві, то й багато...* (S. Andrukhovych); 3) ‘у знач. ім. багато, багатьох, мн.’: *Недалека чистка стала видаватись багатьом не просто чергового кампанією, а спеціально запланованим до київської філії заходом, від якого годі сподіватись чогось доброго* (Antonenko-Davydovych); *Багатьом вона [голова – А. З.] здавалась тепер цілком зайвою, принаймні Максимові* (Bahrianyi); *Лише чотири дні відділяли людство від великої події, яка все ще здавалась багатьом фантастичною* (Vladko). Аналізоване значення лексеми *багато*, що постає поряд зі значенням ‘Присл. до багатий 1, 3, 4’: *Айтерій вертав до Корсуня багато обдарований церковною посудю* (Franko); *Мала на собі шовкову ріклю (шовкова в різних пасах сукня, де станок пришитий до спідниці, і без рукавів), довгий, новий, багато вишитий кожух із звисаючими кутасами (китицями)*. (Kobylianska), містить у своїй структурі додаткові функції, що репрезентують відповідні смисли. Значення у розглянутих контекстах має свій загальний системний вимір. Останній постає тим шаблоном, що одноманітним чином виявляє значення лексем. У цьому спектрі воно й усвідомлюване дослідником. Безперечно, така схема є методологічною схемою ↔ методологічним поняттям, створеним мисленнєвими інтенціями за відповідними логічними нормами. Свого часу Л. Вайсгербер стверджував, що традиційна семантика вивчала зміни значень окремих слів, не досліджуючи значення як таке (Weißgerber 1930₂: 18–19), тому в розгляді значення вихідним має поставати врахування загального шаблону як засобу у вивченні знання (Shhedrovickij 78–80).

У дослідженні значення істотним є розмежування значення й смислу, з одного боку, та відкритого і прихованого смислів, що реалізуються в лексико-граматичних комплексах, граматичних явищах, пресупозиціях, пропозиціях, інтенційній та мотиваційній сферах. Функціонування прихованих смислів у комунікативному акті ґрунтовано на взаємодії суб'єкта-адресанта й об'єкта-адресата, тому цілком логічним є розмежування суб'єктних (ті, що мотивує суб'єкт і його відображають) та об'єктних (ті, що адресовані) прихованих смислів (Voronushkina 64–66). Суб'єктні приховані смисли мотивовані авторськими інтенціями, декодованими в мовному наповненні висловлення. Суб'єктний смисл є настановним, словесно вираженим і / чи невираженим. Реченнєві структури з прихованими смислами є об'єктними величинами. Чинник навісисного щось мати на увазі дає змогу адресантові посилити передавану інформацію. Для лексикографічного опису і встановлення співвідношення значення й смислу приховані суб'єктні (перехреснюються із суб'єктивними) смисли є неістотними, натомість об'єктні (перетинаються з об'єктивними) смисли є важливими, оскільки за ними встановлювано наявність регулярних і / чи нерегулярних відтінків, пор.: *безглуздо* – ‘Присл. до безглуздий’: *Я змушений був перервати його хаотичну лекцію кількома незручними запитаннями, на які він лише безглуздо кліпав очима* (Yu. Andrukhovych); і ‘у знач. пред.’: *Пробиватися з таким обозом назад було безглуздо* (Bilyi); *Опиралися було безглуздо, це відчував кожен з них* (Vladko); *біда* – ‘Нещаслива пригода, подія, що завдає кому-небудь страждання; нещастя, лихо’: (Шурабура:) *Правда ваша, люди добрі: біда обсіла нас усіх, але треба ще трохи потерпіти – ось розіб'ємо наших ворогів, і тоді буде все: і чоботи, і мануфактура* (Antonenko-Davydovych) і ‘у знач. пред. Погано кому-небудь, лихо, нещастя з кимсь’: (Бурда:) *Біда мені з вами!* (Antonenko-Davydovych). Регулярність смислу може набувати значеннєвого статусу, реалізуючись у системно-віртуальній парадигмі лексеми: *близько* – 1. Присл. до близький 6; *вищ. ст. ближче*: *Рясна стрілянина знялась зовсім близько* (Antonenko-Davydovych); *Я зрозуміла, що мушу пильнувати, аби вона не підходила надто близько* (S. Andrukhovych); і ‘у знач. пред. Незабаром’: (Дядько:) *На свята хліб будемо їсти... Еге – хліб. Чи близько?* (Antonenko-Davydovych); *Коробка шоколадних цукерок, до якої було вже так близько, пропала для мене* (Antonenko-Davydovych); ‘2. у знач. прийм., з род. в. Уживається на позначення невеликої відстані між кимсь, чимсь’: *Посеред двору височіла широка шопа, і в затінку її, рятуючись від спеки, спочивали байські коні, а коли не було близько господаря, й – наймити* (Antonenko-Davydovych); ‘3. у знач. прийм., з род. в. Уживається на позначення приблизної кількості’: *Чорноземи (під ними зайнято близько 60 % усіх сільськогосподарських угідь держави) є найважливішою передумовою хліборобства* (Antonenko-Davydovych); *У нас налічується близько 4 тис. водоростей, понад 15 тис. грибів і слизовиків, більше ніж 1 тис. лишайників* (Antonenko-Davydovych), а в окремих синтагмальних моделях поставати складеним прийменниковим аналогом на зразок *близько до*: *Діждалась, що він близько до мене зблизвся* (Marko Vovchok); (Ольга:) *Хата в тебе близько до лісу, то чи не бойсья сама ночувати?* (Honchar).

Критерій інтенційності цілком застосовний для диференціювання прихованих смислів, що охоплюють три основні підсистеми: 1) підсистему неінтенційних / мовних прихованих смислів; 2) підсистему соціально

значущих і конвенційних прихованих смислів; 3) підсистему інтенційних прихованих смислів, навмисно створених адресантом-мовцем для привернення уваги адресата (Maslennikova 6). Остання група більше торкається лінгвоіндивідуалізацій і враховується здебільшого у визначенні індивідуально-авторських особливостей стилю. Запропоновану систему прихованих смислів цілком логічно доповнити спонтанним прихованим смислом, що постає неплановано (Voronushkina 71). Інколи такий смисл набуває узуального статусу у використанні, пор., наприклад, співвідношення прихованого й буквального смислів, наявних в усталених метафорах, символах та алегоріях німецької мови: *die Rose* (прихований смисл) – : *die Schönheit*; *das Ölblatt* (прихований смисл) – : *der Frieden*; *der Hase* (прихований смисл) – : *die Feigheit*; *der Fuchs* (прихований смисл) – : *die Schlauheit* і под.

Істотним є те, що розуміння тексту та його сприйняття можливе за умови використання у прихованому вигляді певного «обсягу спільних знань», «попереднього договору» (за Н. Арутюновою (Arutjunova 78–87), пор. також: (Isajeva 45)). У вивченні комунікативного смислу надзвичайно важливо простежити корелятивність / некорелятивність значення й смислу. Актуалізація проблеми співвідношення цих понять зумовлена, поза всяким сумнівом, тим, що, мова, постаючи у формальному плані досить обмеженим механізмом, у змістовому плані виражає необмежену кількість думок, ідей, удосконалення людського пізнання. Останнє досягається завдяки поліфункційності мовних одиниць, що можуть брати участь у різних комунікативних актах. Тому значення як предмет дослідження семантики не може бути одиницею універсальної категорії комунікації, оскільки значення належить до віртуально-системних, а в межах контексту значущими є його різноманітні вияви. Відповідним корелятом значення в комунікації постає смисл, який становить аспектуально-актуалізовану єдність її змістових компонентів: лінгвістичного, психологічного, когнітивного. На відміну від значення, яке є послідовно інваріантним, об'єктивним, смисл дискретний, одномоментний, суб'єктивний, замкнутий на відповідні лінгвоіндивідуалізації.

Значення і смисл не протиставлені, оскільки вони посідають взаємокомплементарну позицію. Останнє мотивовано тим, що необхідною умовою пізнання є суб'єктивація об'єктивної дійсності. Суб'єктивна інтерпретація об'єктивної реальності в комунікації репрезентована через поліфункційні зв'язки мовних одиниць. Тому в комунікації постає система смислів, у якій одну з величин посідають первинні прийменники. Щоправда, такі смисли є одним із виявів категорійної семантики відношення, що є визначальною в аналізі функцій прийменників у системі мови й мовлення.

Відношення зараховують і до граматичних, і до поняттєвих, і до логічних, і до філософських категорій (Р. Будагов (Budagov 41–52)), що мотивовано статусом самої мови, що, відображаючи явища об'єктивної дійсності, реалізує в собі мисленнево-пізнавальні інтенції індивідуумів, соціуму й нації.

У змістовому плані категорія відношення в мові є поняттєвою. З опертям на погляди І. Мещанінова (Meshhaninov 5–17), О. Бондарка (Bondarko) про поняттєві категорії та встановлені на їх ґрунті функційно-семантичні поля потрібно говорити про наявність функційно-семантичного поля відношення, що охоплює різноярусні мовні засоби його і / чи їх реалізації, зокрема й прийменники, що спеціалізовані на вираженні відношення між предметами, пор.: *син до батька ↔ син від батька ↔ син з батьком ↔ син за батьком ↔ син біля батька ↔ син для батька ↔ син при батькові ↔ син поруч із батьком ↔ син щодо батька*: *А я не тягну до Польщі, а все-таки оженився б з Маринкою, якби вона за мене пішла, – неслівно обізвася син до батька* (Nechui-Levytskyi); *Син батька дурніший – жалість, а син від батька розумніший – радість* (Українські прysłів'я); *Хвоста був Свенельдовим посадником у Переяславлі: щоб син з батьком не чинили проти Свенельда коромоли* (Bilyk); *Йй нічого не відомо, чи доглядав син за батьком* (Holos Ukrainy. – 2000.11.07.); *Жив біля батька син Сварг – золоті руки мав хлопцем, від старих людей* (Skliarenko); *Існує стереотип, що син для батька – це головне його досягнення, його спадкоємець, продовжувач прізвища* (Uriadovyi kur'ier. – 2013.12.06.); *У кожній лінії найближча ступінь виключає подальшу* (т. X, ч. 1, ст. 1122); *Однакові по близькості лінії закликаються до спадкування спільно: наприклад, всі сини, всі брати мають право на однакові частки. У кожній лінії найближчий ступінь виключає подальшу; наприклад, син при батькові не успадкує дідові* (Zaika) та ін.

Теза Г. Немца про те, що «відношення в мові завжди є однією із ланок ланцюга, що створює поняття 'значення', яке сприймається нами як відображення предмета дійсності (явища, відношення, якості, процесу) у свідомості» (Nemes 1989: 67), дає змогу стверджувати, що категорія відношення як поняттєва на мовному рівні пов'язана з лексичним і граматичним значеннями слова.

В описі смислових відношень як інваріантних щодо самої категорії необхідно звернутися до термінів 'поняття', 'значення', 'семантика', 'смисл'. Якщо враховувати, що поняття в лінгвістиці визначається в контексті зі значенням (поняття – явище того ж рівня, що й значення, яке розглядається в дещо іншій системі зв'язків: поняття – в системі логічних відношень, значення – в системі мови), а смисл постає реалізацією значення в певному контексті, то відразу спостережувано чітку відмінність між ними, оскільки смисл реалізований і пізнаваний лише в контексті. Водночас інколи 'поняття', 'значення', 'смисл' кваліфікують як такі, що належать до семантичного рівня і відображають смисловий аспект мовного явища, що в цьому разі зумовлює не зовсім коректну синонімізацію аналізованих термінів, оскільки кожен із них має власні диференційні ознаки, хоча в окремих випадках можна говорити про наближення їхнього простору, але в жодному разі – не про синоніміїність.

Відомо, що на мовленнєвому рівні інваріант мовного знака реалізується в необмеженій множині смислів – мовленнєвих значень певного знака (за Л. Виготським (Vygotskij 101–110)). Первинні непохідні приєменники повністю підтверджують цю тезу, пор.: *на узліссі, на березі* – простір; *на годину, за годину* – час; *на біду, на муку* – наслідок; *на щастя, на здоров'я* – мета та ін: *Згодом на узліссі запалало багаття* (Dimarov); *Нині камінь лежить у темному акацієвому ярку на березі Зеленого озера* (Drozd); *Надворі це ніч, і нам щоразу здається, що нас помилково розбудили на годину раніше* (Dimarov); *Пам'ятаю, як появився у нас молоденький учитель географії, та ще на біду трохи й заїка* (Dimarov); *На щастя моє чи на горе, але слідом у те ж сибірське сільце прислали ще одного зильного, пітерського робітника Петра Петрова* (Drozd).

Аналіз фактичного матеріалу підтверджує, що сучасні українські первинні непохідні приєменники у мовленнєвих виявах реалізують значення (сенси), що не зафіксовані в навіть найновіших словниках. Функційний потенціал первинних непохідних приєменників засвідчує, що первинні непохідні приєменники розширюють свій функційний діапазон, підтвердженням чого постає динамічна заміна безприєменникових конструкцій на приєменникові, послідовна диференціація приєменникових значень, що прямо чи опосередковано висвітлює розвиток аналітизму в граматичному ладі української мови. Опосередковано це виявляється в активних тенденціях препозиціоналізації, збільшення кількості приєменникових еквівалентів і / чи аналогів, розширення функційного діапазону реалізацій 'у знач. приєм.' / 'у функції приєм.', набуття оказіональної приєменниковості.

Опис первинних непохідних приєменників через встановлення типового / нетипового ситуативно мотивованого смислу можливий лише за умови врахування регулярного / нерегулярного використання таких приєменників як релянтів, що репрезентують усталене розуміння найрізноманітніших зв'язків між предметами, ознаками, станами, діями та ін. Первинною функцією непохідних приєменників є реалізація просторових відношень, які постають ґрунтом для реалізації темпоральної семантики: '**понад, рідко понаді, понадо, приєм., з оруд. і знах. в.**' – 1) просторові: *Глухо стугоніла земля, жовта курява котилася понад степом, лементувало чорне птаство* (Berdnyk); *І дивися – за мить літає гойданка з Маринькою понад дерева* (М. Матіос); *А дорога, як гадина, в'ється понад самий потік* (Matios); 2) часові – лише 'із знах. в.': *Доц рядив понад дві години і припинився якраз тоді, коли вони під'їхали до Тахріна* (О. Авраменко); *Я зиркнув на годинник — ми були відсутні понад годину* (Vynnychuk). Часова семантика, певною мірою, пов'язана з просторовою, оскільки простір і час є загальними формами буття усіх реалій об'єктивного світу. Не існує ні об'єкта, ні суб'єкта, ні дії, ні стану, ні процесу, ні результату і т. ін. поза простором і часом, відповідно й простір і час не існують поза матерією в русі. Простір є властивістю матерії, її атрибутом, а час мотивований простором і пов'язаний із ним. Набуття інших значеннєвих вимірів є опосередкованим такими часовими перетвореннями, пор., наприклад: '**понад, рідко понаді, понадо, приєм., з оруд. і знах. в.**' – а) кількісні (лише 'із знах. в.'): *Ібрія вже понад сто років жила в мирі з Імперією* (Avramenko); *Два атомних вибухи знищили загалом понад двісті тисяч людей* (Dashkiiev); б) міри (лише 'із знах. в.'): *Лабораторія працювала понад норму* (Janovs'kyi); *Я сподіваюся, що сьогодні вночі наш кар'єр дасть перший ешелон гравію понад план* (Bahmut); в) означальні ('із знах. в., рідко з оруд. в.'): *І цар поховав Естер понад усіх жінок, і вона мала прихильність та ласку перед його обличчям понад усіх дівчат* (Bibliia; perekl. I. Ohienka) та ін.

Похідними й такими, що накладаються на первинні, є об'єктні значення. Граничним виявом втрати просторової семантики як первинної постає реалізація різноманітного плану абстрактних відношень на зразок причини, мети, умови, способу дії та ін., пор.: **через** – із знах. в. просторові: *Це була вузлова станція в степу. Через неї йшла колія* (Bahriany); об'єктні: *Негр перекинув шлею барабана хлопцеві через плече* (Lohvyn); причинові: *І спочатку всі думали – дівчата зійшлися через хлопця* (Kokotiukha); часові: *Через тиждень після того, в неділю, в Каневі був ярмарок* (Nechui-Levytskyi) і под.

Парадигматика первинних непохідних приєменників у сучасному її вияві характеризується наявністю опозицій тотожності (варіантності, синонімії), протиставлення (антонімії), омонімії та інших системних відношень (контамінації, імпліцитності). З опертям на те, що базовим концептом категорії відношення постає смисл, потрібно констатувати, що для визначення ступеня осмислення необхідно застосовувати прагматичне поняття контексту вживання, мовного вираження. Аналіз смислових відношень з урахуванням смислового наповнення концепту та специфіки його мовної вербалізації, реалізовуваної приєменниками, дає змогу спостерігати актуалізацію смислу в різних ситуаціях, засвідчує, наскільки різноманітні такі відношення й наскільки непередбачувані можливості самих приєменників. Усе це підтверджує, що чинні на сьогодні класифікації смислів, що реалізуються за допомогою приєменників (чи приєменниково-іменникових конструкцій), вимагають свого доповнення й уточнення, суттєвого поглиблення (пор. праці І. Кучеренка (Kucherenko), А. Колодяжного (Kolodiazhnyi), І. Вихованця (Vukhovanets) та ін.), діагностування нових семантичних функцій приєменників. Очевидно, за вихідну тезу встановлення типології витворюваних смислів має стати властивість граматичної форми й лексем різних мов позначати смислові відношення, пор.: *адитив* – відмінково-категорійна форма в баскській мові, що вказує напрям руху. В українській мові це значення передається через аналітичну форму, тобто приєменниково-відмінкову форму (*йти до лісу, линути на південь*: *Якщо Тодоська Микитівна допильнує й нажене його з лози, він однаково не йде до лісу* (Antonenko-Davydovych); *Як розтоплена маса криці, линує на південь дніпрові води* (Antonenko-Davydovych). В аналізі семантики відношень максимально враховано особливості лексичного значення приєменників та семантичні ознаки слів, що утворюють ліво- і правобічну дистрибуції приєменниково-відмінкової конструкції. У силу

цього є реальною така класифікація внутрішньотекстових смислових відношень, що виражаються українськими первинними прийменниками в художньо-белетристичних і публіцистичних мовносоціумних дискурсивних практиках.

1. Просторові відношення, ядерним компонентом яких є позначення місцерозташування предмета, дії або напрямку руху. Вони найбільш досліджені в сучасному мовознавстві. Залежно від реалізуваної семантики просторові відношення диференціюють на **локативні** й **адитивні**. **Локативні відношення** охоплюють позначення місця: *На останній зупинці ми зійшли з трамвая і попрямували у бік Погулянки* (Vynnychuk); *В Чорнім лісі В Чорнім лісі, в темнім борі* сурми, поклики, пісні (Andrusiak). Вони не вказують на спрямування руху, тому їхньою основною семантичною ознакою є констатування рухової статичності. **Адитивні відношення** репрезентують орієнтовно-спрямовані відношення. Їхньою основною семантичною ознакою є динаміка руху: *Праворуч бігли до лісу бійці* (Нгуб).

Локативні відношення диференціюються залежно від лексичного значення прийменника та його найближчого контекстуального оточення на: **супересивні** й **інвесивні**. **Супересивні** позначають знаходження предмета або дію над поверхнею іншого предмета, поблизу нього, тобто поза предметом: *йти в лісі: Я загубив, а він собі йде в лісі отам* (Hutsalo). Такі відношення потрібно відрізнити від текстотвірних, де прийменник разом із правобічним дистрибутом витворює детермінант: *співати біля річки, будинок на околиці: У старій гуцульській хаті на околиці високогірної Замагури засідає суд ОУН* (Andrusiak). **Інвесивні відношення** передають знаходження предмета або дії всередині іншого предмета: *вогни в будинку, жити в Україні, загорнутися в рушник: Є, очевидно, потреба виправдатися самим перед собою, хороблива й підозріла потреба, така, як потреба в злочинця ставити грубі свічки в церкві, яку він перед тим обікрав і має намірще обікрати* (Bahrianyi); *Депутат-юрист заявив, що життя в Україні його дістало, і він емігрує* (Kostenko).

Адитивні відношення, у свою чергу, поділяються на: **ілативні** – позначають напрям руху всередину предмета, простору, явища: *бігти до школи, політ у космос, прийти на кухню (Треба було б зараз бігти до школи по клітку та ні в кого було спитати дозволу)* (Bahmut); *Цілком можливо, що в близькому майбутньому туристичний політ у космос коштуватиме не більше, ніж сафари в Африці* (Pylypenko); *Поки я їла, на кухню прийшла мама* (Deresh)); **дестинативні** – реалізують семантику напрямку руху до чого-небудь, на що-небудь: *їхати до станції, сісти на диван (Я, мабуть, мину, як я до вокзалу їхав)* (Ostap Vyshnia); *Пізніше зв'язковий з сотні зв'язку приходив увечорі до Петра в гості, сідав на ліжко, скидав запиленого шолома* (Bahirova)); **інхоативні** – позначають вихідний пункт руху: *відійти від вікна, вийти з хати, бігти з лісу (Нарешті Джейн відійшла від вікна і знову сіла в крісло)* (Avramenko); *Молодиця нахилилась до шибки, мовчки постояла, тоді поспіхом накрила хусткою кошика і, нічого не кажучи, вийшла з хати* (Andriiashuk)); **фінітивні** (фінальні) – реалізують значення граничного пункту руху: *дійти до хати, під'їхати до міста (Петрана дійшла до хати міліції, стала біля огорожі)* (Malynovs'ka).

2. Темпоральні (часові) відношення позначають різний перебіг руху в часі: *заснути до ранку, розбудити на світанку, знати з дитинства (Від тих образів та лампадок аж різонуло Роксолану по серцю. Не заснула до ранку)* (Zahrebelnyi); *На вершину йде стежиною Оленка, / На світанку розбудила її ньенька* (Zhuravyn); *Христия зиркала вже на батька весело: з дитинства знала його "самокритику"* (Izarskyi)).

3. Алативні (об'єктні) відношення позначають об'єкт дії: *звернути увагу на обставини; повидивитися на подругу (А суддя не звернула увагу на обставини, на які вказував захист, просто тому, що весь цей час вона дивилася на оту саму)* (Holos Ukrainy. – 12.08.); *«А як на пуди?» – замислилась Феня, подивилася на подругу, але та стонула плечима, мовляв* (Tsyba).

4. Аблативні відношення реалізують семантику відокремлення, виокремлення чого-небудь: *розмова виходила за межі ustalених і прийнятих норм, поведінка учнів вийшла за межі дозволеного (Дівчині не сподобалося, що розмова виходила за межі ustalених і прийнятих норм)* (Ranok. – 1992. Ч. 2. – С. 12); *Директор змушений був скликати термінове засідання педагогічної ради, тому що поведінка учнів десятих класів вийшла за межі дозволеного* (Osvita. – 2010.15.06)).

5. Абесивні (за В. Виноградовим (Vinogradov), каритивні) відношення позначають відсутність чого-небудь або кого-небудь: *жити без натхнення (Я почала дорослішати, Знаєте, що це дало? Вмію жити без натхнення)* (Krajina. – 2016. Ч. 5. – С. 18)).

6. Мотиваційні відношення реалізують семантику зумовленості дії (їхня типологія значною мірою дублює різновиди детермінантів зумовленості), з-поміж яких потрібно диференціювати: **каузальні** – позначають зумовленість дії причиною, певним мотивом: *сміятися від задоволення, заснути з дороги (Хлопчина був змучений усім, швидко заснув з дороги)* (Den'. – 2017.15.01.); *Хлопець був вражений почутим, щиро сміявся від задоволення* (Silski visti. – 2001.16.03.); **цільові** на позначення зумовленості дії прагненням до певної мети: *приїхати на навчання, робити для задоволення (Саме творча аура Чугуєва посприяла тому, що 19-річний Ілля Репін приїхав на навчання до Петербурзької художньої академії вже самотнім майстром)* (Ukraina moloda. – 2013.22.08.); **кон'юнктивні** – реалізують умову, за якої здійснювано дію: *помру без тебе, засну при тобі (– З тобою добре, без тебе погано, моє щастя)* (Pakhomova)).

7. Модальні (модусні) відношення позначають стан предмета або особи: *жити з надією; працювати з надією (Я з радістю працював би з вітчизняними виробниками текстилю, якби мав таку можливість)* (Den'. – 2001.16.01.); *Дівчина була віддана справі, працювала з надією достроково завершити дослід* (Ukraina moloda. – 2017.12.06.)).

8. Деліберативні відношення окреслюють семантику об'єкта почуттів або думки: *мріяти про щастя, говорити про кохання, туга за рідною домівкою* (Якось ми стояли з сестрою в коридорі і незумисне почули його, оповіду про дуже бендежну і приємну сільську дівчину, яка мріяла **про щастя** (Andriiashyk); *Сиділи, говорили про кохання, про останню дискотеку, яка їй дала привід для подібної зустрічі* (Deresh); *Була невимовна туга за домівкою і вірші про неминучу смерть на чужині* (Pavlenko).

9. Квантитативні (кількісні) відношення: *череда в тридцять корів* (За караваном йшла **череда в сто голів худоби, яку гнали раби-негри** (Sabatini, perekl. P. Movchan)).

10. Транслятивні (за В. В. Виноградовим (Vinogradov), трансгресивні) позначають перехід предмета з одного стану в інший: *перетворитися в туман; трансформувати в срібло* (Якось раптово осіння мряка **перетворилася в туман** (Zahrebelnyi); *За допомогою окремих хімічних складників отриманий метал трансформували в срібло* (Den'. – 2011.11.04.)).

11. Посесивні відношення виражають належність одного предмета іншому: *при ній завжди є охорона* (А **при ньому плем'я Манасійне, а начальник синів Манасійних Гамалііл, син Педацурів** (Biblia, perekl. I. Olhienka); *Та її перепустка при ньому до Одеси...* (Buz'ko)).

12. Медіативні (за В. В. Виноградовим (Vinogradov), інструментальні, знаряддеві) відношення позначають певний засіб, засіб реалізації дії. Без наявності такого засобу реалізація дії є неможливою: *грати на гітарі, дути в кларнета: І старий циган грав на гітарі* (S. Andrukhouych); *Він навіть на скрипці грає, як старий Альберт* (Avramenko); *На камені, верхи, сидів «той», щезник, скривив гостру борідку, нагнув ріжки і, заплющивши очі, дув у флюяру* (Kotsiubynskyi).

13. Еквативні відношення позначають відповідність дії чому-небудь: *назвати на ім'я: Після школи мене вже ніхто не називав Макакою, хоча я не пригадаю випадку, коли мене назвали на ім'я та по батькові. Хіба в загсі – коли розлучали...* (Kokotiukha).

14. Компаративні відношення, або відношення порівняння, які позначають більшу або меншу міру вияву ознаки: *величиною з квасолину: Хвилі пересуваються з краю до краю величиною з Говерлу* (Andriiashyk); *Шовковиця обсипалася, не доспівши, виноград не зав'язався, попадали жовті персики величиною з ліщинової горіх, вітри не наганяли на небо ні одної хмаринки* (Ivanuchuk); *Ми просиділи й проговорили всю ніч. Ніч довжиною у два наші життя, коли, відкритий, мов космос, падаєш разом із зірками, злітаєш разом із ракетами* (Denysenko).

15. Генетивні відношення окреслюють походження дії, з'ясування джерела, склад, походження чого-небудь: *дізнатися від колеги, родом із села: «Дай спокій, не допитуйся, не годиться о тім говорити!» То було все, що я дізнався від мами* (Franko); *У Розтоках ніхто про неї майже нічого не знав. Начебто була родом із села Довгопілля, начебто з монашок, а може, й ні* (Matios).

16. Лімітативні відношення позначають обмеження дії або характеризують предмет з певного боку: *син за матір'ю, добрий за ставленням до батьків: Син за мамою тужив. Шукав з нею стрічі* (Леркуї); *Правда, Вергілієвого поля тоді не забрано, запевно за ставленням Асінія Полліона, тодішнього губернатора того краю. Але поет, боячися стратити свою вітцівину, сього ж таки літа за радою Полліона поїхав до Рима* (Franko).

17. Дистрибутивні (розділові, розподільні) відношення окреслюють семантику щодо кожного предмета: *пити по дві склянки щодень, дати по одній копійці: Ще й розумом помилити можна, як злегковажити Севериним приписом пити настоянку тільки по дві краплі... й ані на грам не більше* (Matios); (Ліхтаренко:)
А розкиньте на десять літ, то й вийде по одній копійці на десятину; коли ж невігодно, можна від наділів одказатись (Karpenko-Karyi).

18. Відношення псевдохарактеристики позначають дію, яка здійснювана іншим предметом або особою, ніж того сподівалися: *вважали за старшого, прийняли за сина: Стефан порівнявся з Котляревським, якого чомусь вважав за старшого в загоні, і, дивлячись поперед себе, – на штабс-капітана він і оком не повів, – шепнув: – Ми в руках сина Агаси-хана* (Levin); *Не дала загинуть Та моя родина, Взяли сиротину Козаки за сина. Взяли не за сина, За рідного брата* (Franko).

19. Комітативні (інклюзивні) відношення репрезентують сумісність дії: *прийшли мати з сином* (Радючка не держала постів, але їй здалось це не до ладу, що **син з батьком** неначе змовились кепкувати над постами перед її гістьми (Nechui-Levytskyi); *Трохи перегода до корови підійшли якийсь чоловік із жінкою* (Vinhranovskyi)).

Отже, просторові й часові відношення потрібно згрупувати в первинні, оскільки на їх ґрунті формовано значення прийменників: просторові → темпоральні. І лише згодом вирізнялися об'єктні відношення, в яких ще відчутний взаємозв'язок із прямими значеннями, й абстрактні – що майже не мотивовані зовнішньою формою прийменників, визначувані лівобічним іменниково-відмінковим контекстом та лівобічною сингматикою (дієслівною, девербативною та ін.). Такі моделі є здебільшого предикатними, їх наявність перетворює речення в семантично елементарне.

Аналіз семантичних властивостей прийменників уможливило встановлення категорійної цілісності цього класу, окреслити завдання його розгляду як окремого об'єкта аналізу з опертям на типологію смислових відношень. Семантична характеристика прийменників може постати найповнішою за врахування взаємодії, злитості, подекуди супротивності загальних і часткових значень. Під загальним значенням мається на увазі здатність прийменників виражати те чи те смислове відношення, а під частковим значенням – власне-лексичне

значення прийменників, що уможливають конкретизацію останніми висловлення або повну зміну його смислу, наприклад: *покласти книжку на стіл – покласти книжку під стіл – покласти книжку у стіл – покласти книжку за стіл*, пор.: *Тарас неначе очутився. Швидко поклав книжку на стіл і озирнувся* (Vunpuchenko); *Теплов узяв її червоноармійську книжку, поклав до кишені кітеля* (Baturyn); *Славута зітхнув, поклав книжку назад у скриньку і сів до столу* (Maluk); *Василь швидко поклав книжку за стіл* (Avramenko). Принцип єдності загальних і часткових значень відображений також у дослідженнях із семантики прийменників з погляду когнітивної лінгвістики, коли семантична структура неповнозначного (службового) слова інтерпретована як схема-образ, що становить інваріантне значення слова. Модифікації ж значення співвідносні з відповідними контекстами його вжитку (за В. Апресян (V. Apresjan 27–35), Г. Крейдлін (Krejdlin 106–120)). Такий підхід уможливує визначення парадигмальних зв'язків прийменників у такій закономірності:

а) в межах одного смислового відношення в певного прийменника виявлювано його пряме й переносне значення (*бути на городі – бути на уроці: Картопля на городі була вже така, що її можна було і варити, і навіть пекти* (Vunpuchenko); *Микола Іванович був на уроці, коли прийшла раптова перевірка* (Den'. – 2001.10.12);

б) опис значень різних прийменників у межах одного смислового відношення дає змогу встановити їхні синонімічні зв'язки. Синонімічні прийменники виражають спільне смислове значення, вони постають близькими за власним лексичним значенням, тобто функціонують у близьких контекстних умовах: *дитина залишилася в матері – дитина залишилася при матері – дитина залишилася з матір'ю* (*Його історія до болю схожа на життя багатьох розлучених чоловіків: після розірвання шлюбу його 5-річний син залишився з матір'ю, а перед ним гримнула брама* (Den'. – 2018.15.07); *Син залишився в матері, а Сергій подався до міста* (Den'. – 2018.15.01); *Син залишився при матері, виростав без батька* (Україна молода. – 2001.17.11);

в) в абстрагуванні первинного значення прийменника на рівні різних смислових відношень спостерігається явище омонімії, пор.: *на – 1) просторові відношення* (*Вийти можна було тільки через зал з опуклим склепінням, але на порозі стояв суворий чоловік з насуленими бровами* (S. Andrukhovych)), *2) часові відношення* (*Повітря було наскрізь сухе, не випадала навіть роса на світанку* (Honchar)); *3) об'єктні відношення* (*Малий на мить замовк і перевів сердиті оченята на брата, не знаючи, чи той серйозно загрожує* (Antonenko-Davydovych)); *4) обставинно-способові відношення* (*Дівчата щось поясняли старій на мизах, показували на дім, на село, але все надаремне: стара не розуміла, хоч махала головою* (Kotsiubynskiy)); *5) відношення обставини мети* (*Якось дядько, роздобившись, дав-таки Єльці на забавки децицю й відпустив до міста в кіно* (Honchar); *Віра подалася з базару, тяжко думаючи, в кого б позичити гроші хоч на хліб та молоко для Миколи* (Antonenko-Davydovych)); *6) обставинно-причинові відношення* (*Замовчати факт навряд чи вийде ... Буде заява – напали, обстріляли, шукайте, на те ви й закон* (Kokotiukha)); *7) означальні відношення* (*І сталося, що Публіїв батько лежав, слабкий на пропасницю та на червінку* (Bibliia, perekł. I. Olhienka); *В кришталевому графинчику і в двох маленьких чарочках жовтіла настоянка на квітах акації* (Vunpuchuk)); *8) означально-кількісні відношення ↔ кількісно-означальні* (*Дерев'яний будинок на два поверхи, в якому містилися суд і прокуратура, розташовані на вулиці навпроти базару* (Mushketyk); *Кость був на два класи старший* (Andrusiak)).

У сучасній лінгвістиці мало вивченими є функційні, внутрішньотекстові, текстотвірні, дискурсивно закріплені можливості українських первинних непохідних прийменників, пов'язані зі створенням художнього й публіцистичного дискурсу, статусу таких прийменників у різних мовносоціумних практиках. Дослідниками виявлено, що функційні стилі відрізняються не закріпленням мовних засобів за кожним стилем, а особливостями й частотністю їхнього вжитку в тому чи тому функційному стилі, окремих їх різновидах – науково-популярному, навчально-педагогічному, науково-інженерному та ін. (Zahnitko 2007: 12–16; Konjushkevich 2008₁: 8–16]. Саме в цьому, на думку М. Кожиної, виявляється мовленнєва системність стилів, оскільки «мовна одиниця в контексті кожного мовленнєвого різновиду функціонує по-своєму, в ній активізується певний її семантико-функційний аспект, зумовлений екстралінгвальною основою певного стилю мовлення» (Kozhyna 118).

Мову засобів масової інформації здебільшого зараховують до публіцистичного стилю як різновиду мовлення, що мотивовано сферою спілкування, цільовим призначенням мовлення, його формою, функційно смисловим тлом мовлення, використовуваними мовними засобами, жанрами. Заявлене положення є похідним того, що основні специфічні риси публіцистичного стилю щільно пов'язані з основними функціями мови засобів масової інформації: *1) інформативною, 2) впливовою (агітаційно-пропагандистською, інколи ідеологічною), 3) популяризаторською, 4) соціально регулятивною та ін.* Мові засобів масової інформації в силу впливу екстралінгвальних чинників (оперативність інформації, лаконічність, настанова на відповідні знання читацької аудиторії) притаманні власні особливості. Попри те, що мові засобів масової інформації загалом властиві основні стильові ознаки публіцистичного стилю, функціонування в ній специфічних мовних засобів і властиві їй, значною мірою, цілісність виокремлює її із системи публіцистичних підстилів і засвідчує певну маркованість основних і неосновних жанрів засобів масової інформації – аналітичної статті, репортажу, інформації та ін. (пор. (Kozhina. 84)).

Однією із найяскравіших ознак сучасних засобів масової інформації стало, на думку М. Молчанової, е по-перше, раціональне пізнання дійсності, а по-друге, – освоєння дійсності в емоційно-почуттєвому вимірі

(Molchanova 112–118). Спостереження за функціонуванням аналітичних прийменниково-відмінкових форм засвідчують, що обидві тенденції знаходять свій вияв у мові засобів масової інформації і добір тих чи тих мовних засобів у реалізації цих тенденцій багато в чому залежить від типу видання, його ідеології, жанру тексту, інтенцій та окреслення характерологічних ознак адресата.

Сучасні засоби масової інформації, сферою пізнання яких постає суспільна дійсність: політика, культура, економіка та інші сфери людської діяльності, потрібно диференціювати на дві групи: «модерн» і «ретро» (О. Факторович (Faktorovich 18–25)). Різниця в таких групах виявлювана у змісті матеріалу, його висвітленні, в самому дизайні матеріалу. Найсуттєвіші відмінності містяться в мовних засобах, ресурсі актуалізованих і / або напівактуалізованих одиниць, граничним виявом чого постає квазі-актуалізація.

Спостереження за функціонуванням аналітичних (прийменниково-відмінкових) форм, наприклад, у газетах «Літературна Україна», «Українське слово», «Голос України», «Україна молода», «Молодь України», «Post-Поступ», «Високий замок» засвідчили, що 1) в центральних засобах масової інформації «Голос України», «Урядовий кур'єр», «Україна молода», «Молодь України» згорнуті конструкції зі значенням другої предикативної дії значно продуктивніші, ніж у фахово орієнтованій «Літературній Україні», національно маркованій «Українському слові», де замість них функціонують розгорнуті повні утворення; 2) у позначенні модальності також в «Україні молодій», «Молоді України», «Post-Поступі», «Високому замку» частіше вживаються аналітичні (прийменниково-відмінкові) форми, а в «Літературній Україні», «Українському слові» – синтетичні: *Європейська комісія висунула пропозицію про безвізовий режим у Шенгенській зоні для громадян Молдови, що мають біометричні паспорти* (Ukraina moloda. – 2014.15.07); *Проект Одеса–Броди вводиться у дію фактично одночасно з нафтопроводом, що побудований Каспійським трубопровідним консорціумом* (Den'. – 2001.07.12). Спостережуване може свідчити про те, що дві групи засобів масової інформації відображають різні парадигми національної культури (пор. О. Покровська (Pokrovskaja 77–92), В. Богатко (Bohatko 57–62)) та різні методи пізнання.

Функціонування аналітичних форм також залежить від жанру журналістського твору і від типу засобу масової інформації. Видання, що орієнтовані на загальноукраїнського читача з превалюванням аналітичних статей, менше грають зі словом, прагнуть уникати двозначності, і тому використовують синтетичні форми. Елементи «гри» притаманні найбільшою мірою «Post-Поступу», що використовує для цього аналітичні форми. Найпродуктивніше прийменниково-відмінкові форми вживано в інформаційних жанрах, у підготовці яких журналістам доводиться виявляти оперативність і створювати текст швидко, в максимально стислий проміжок часу. Згорнуті (імплицитні) моделі дають змогу доносити інформацію до читача в повному обсязі. Заявлене уможливорює аналіз мови засобів масової інформації з погляду прагматики, в межах якої легко діагностувати закономірності використання в комунікації мовних засобів для цілеспрямованого впливу на адресата. Так, аналіз згорнутих конструкцій виявив лінгвальні та екстралінгвальні причини виникнення імплицитного смислу та дав змогу простежити механізм його виникнення з оперттям на регулярні моделі імплицитних конструкцій. Такий розгляд спирається на концепцію «картини світу», а також на концепцію неопозитивних відмінностей у структурі граматичних єдностей. Сучасні теорії перетворення (модифікації, трансформації) уможливають передбачення наявності конститутивно утворювальних функцій і з-поміж прийменників.

Першим кроком в опрацюванні лінгвістичної теорії перетворення постало вчення про синтаксичну (функційну) транспозицію, що сформувалося в першій половині 20 ст. (О. Есперсен (Espersen 29–35), Л. Теньєр (Ten'er 355–391), Є. Курилович (Kurilovich 87–95), Ш. Баллі (Balli 99–111)). Сутність цього вчення поляє в тому, що було сформульовано уявлення про те, що слово певного класу *A* може бути транспоноване в слово класу *B* разом із відповідними змінами синтаксичних властивостей, але зі збереженням вихідного лексичного значення, пор., наприклад: *бідолашний* – ‘Бідний, нещасний, безталанний’: *Бідолашний Роман аж стинався весь від розпачу* (Bahrianyi) → ‘у знач. ім. *бідолашний*, ного, ч.; *бідолашна*, ної, ж. Нещасна, безталанна людина’: *Не можна бідолашному в пера вбитися* (Hrinchenko); *Що йому, бідолашному, теї слова, як він у безвість-ночаницю летить* (Lys) (за [Slovnyk 1970₁:178]). Щоправда, чітких правил транспонування сформульовано не було, увагу концентровано на загальнотеоретичних кваліфікаціях такого транспонування.

Знаковим кроком у теорії транспонування були дослідження З. Харрися, який обґрунтував трансформацію з чітко окресленими певними правилами її вияву (Harris 111–117). Останні передбачають: 1) збереження в усіх лексичних одиницях трансформованого висловлення; 2) збереження похідним відповідних синтаксичних зв'язків.

Теорія З. Харрися як експериментальний засіб пошуку інваріантів і варіантів у синтаксисі знайшла досить широке застосування. Водночас актуалізувалися дослідження, що надали теорії трансформації форми і / чи статусу динамічної породжувальної моделі, хоча й зберегли її поверхнево-синтаксичне орієнтування (Н. Чомскі (Хомський (Avram Noam Chomsky (Homskij 66–81))). До них прилягають і роботи про синтаксичну синонімію (Г. Золотова (Zolotova 1969: 70–72)). Відсутність метамови для запису синтаксичних структур у працях представників вчення породжувальної граматики призвело до того, що поняття синтаксичного синоніма не набуло чіткого визначення і тому в цій категорії акумульовано зовсім нерівнорядні явища, аж до синонімічних прийменників, пор.: *розбиватися в (на) шматки: Ваза розбилася в шматки* (Den'. – 2007.17.01); *З усієї сили вдарився об підлогу і розбився на шматки чийсь погар* (Skliarenko) і под.

На початку 60-х років було з'ясовано, що сформовані З. Харрисом (Harris 165–171) та Н. Чомскі (Хомським (Avram Noam Chomsky)) (Homs'kij 81–91) поверхнево-синтаксичні трансформації охоплюють доволі незначну частину семантично інваріантних перетворень і ґрунтовані на матеріалі англійської мови. У зв'язку з цим були зроблені спроби модифікувати аналізовані теорії із застосуванням до вивчення лексики, не змінюючи їхньої сутності (Ю. Апресян (Ju. Apresjan 36–47)). Подібний підхід дав змогу виявити й систематизувати трансформації, які лише умовно можна витлумачувати як поверхнево-синтаксичні. Останні за своєю сутністю поводять себе як глибини лексико-семантичні перетворення, що зумовлюють зміни не тільки в граматичних формах слів, але й у самих словах і глибинно-синтаксичних зв'язках між ними. Найзагальніша і водночас найбільш ємна картина семантично інваріантних перетворень була запропонована О. Жолковським та І. Мельчуком (Zholkovskij, Mel'chuk 1967: 177–238). У їхній моделі семантичного синтезу, крім знання морфології й синтаксису, використовувано знання семантичних відношень між лексичними одиницями.

Сучасна типологія переходів від одного способу позначення до другого репрезентована в працях В. Гака (Gak 1977: 75–88; 2000: 54–65). На ґрунті ситуативних властивостей ним встановлені глибинні семантичні структури, що «ізолювано відображають дійсність» (Gak 1977: 77). Відбиття елемента ситуації в плані змісту утворює семантему (щодо вираження така одиниця корелює з лексемою), а відображення аспекту формує семантичну категорію (корелює із семою, що репрезентована морфемою).

В. Гак констатує, що «вивчення синтагматики на семантичному рівні зведено до вияву ітеративних сем (синтагем) і визначення їхніх функцій в організації висловлення» (Gak 2000: 97). Отже, щоб бути повною, модель мовного синтезу на рівні мовлення має охоплювати, по-перше, структурну модель, тобто узагальнювати інвентар усіх способів вираження певного значення; по-друге, семантичну модель, яка встановлює співвідношення між синонімічними засобами; по-третє, ситуативну модель, що визначає закономірності вибору конкретного мовного засобу з числа допущених системою й нормами мови в умовах відповідного контексту й ситуації (за В. Гаком (Gak 1977: 77–101)).

Дослідження мовних перетворень показують, що та сама реалія може набувати номінацій різної зовнішньої та внутрішньої форми. Аналізований матеріал свідчить, що в перетвореннях висловлення активно застосовувані прийменники: *Коли до Ялти поїхав увесь уряд разом з Президентом, курортне місто перетворилося на столицю* (Molod' Ukrainy. – 2000.06.10) → *3 *приїздом до Ялти усього уряду разом з Президентом курортне місто перетворилося на столицю*; *Марія, опустивши очі, слухала дядька* (Stel'makh); → *3 *опущеними очима Марія слухала дядька*; *Як передають компетентні джерела, в Багдаді знову відбулося два потужних вибухи* (Holos Ukrainy. – 2004.24.06.) → *3 *за інформацією компетентних джерел в Багдаді знову відбулося два потужних вибухи*. Активна участь прийменників у перетвореннях уможливує розгляд їхнього функціонування з позицій прагматики в позначенні модальності і предикатів різного ступеня віддалення від центра речення. У реалізації суб'єктивної модальності в сучасному мовленні беруть активну участь: а) прислівники: *Висока довіра народу до влади за останні п'ять-шість років у населення суттєво знизилася* (Vysokyi zamok. – 2004.14.06.); б) дієприслівники: *Марія кинулася, не роздумуючи, до дверей...* (Stel'makh); в) прийменниково-відмінкові форми: *Поміляються сьогодні і ті, хто думає, що, проголосувавши суто механічно, без роздумів, призначений верхами кандидат розв'яже усі проблеми за них* (Molod' Ukrainy. – 2004.26.06.) та ін.

Аналітичні прийменниково-відмінкові форми вступають у синонімічні відношення з прислівниками, дієприслівниками та відповідними прислівниковими, дієприслівниковими конструкціями, пор. потенційну можливість перефразування: *До походу юні пластуни готувалися старанно: завчасно придбали палатки, розподілили обов'язки* (Ukrainske slovo. – 2002.14.08.) → **До походу юні пластуни готувалися зі старанням: завчасно придбали палатки, розподілили обов'язки* → **До походу юні пластуни готувалися зі старанням: розподіливши обов'язки, завчасно придбали палатки*.

Аналіз фактичного матеріалу (газетного тексту й мови художньої літератури) засвідчує, що вживання різних форм на позначення модальності чітко диференційовано й підпорядковано семантичним, комунікативним і стилістичним завданням тексту, тому що вибір тієї чи тієї структури пов'язаний із різноманітними способами репрезентації ситуації. Саме тому альтернативні модальні форми можна розглядати як систему зображувальних і комунікативних прийомів, різноманітних варіантів осмислення ідентичних чи подібних денотативних ситуацій. Останні репрезентують ситуацію, що міститься в реченні як його складник, семантичний складник. Щодо письмового (художнього чи публіцистичного) тексту, то такі ситуації просто недоступні й не можуть розглядатися як щось окреме від тексту.

Показ ситуації різними засобами мотивований сприйняттям автора або персонажа. Так, наприклад, прийменниково-відмінкові форми, за аналізованими матеріалами, активніше використовуються в тому разі, коли: 1) для більшої експресивності й комунікативної достатності необхідне вживання прикметника в структурі прийменниково-відмінкової форми: *Марія зробила крок вперед без моральних надрибів* (Stel'makh) → **Марія зробила крок вперед, не надриваючись морально*. Те саме стосується й уживання прийменниково-відмінкових форм з антонімічним прийменником: *Учні з великим ентузіазмом взяли за висадження молодих лип* (Molod' Ukrainy. – 2001.14.04.) → **Учні без великого ентузіазму взяли за висадження молодих лип*; *Просторий кабінет його було прибрано з найбільшою розкішною* (Slisarenko) → **Просторий кабінет його було прибрано найбільш розкішно*. Крім прикметників, у прийменниково-відмінкових формах можливі й інші маркери модального значення: *Василько стиснув її у своїх обіймах зі всією*

силою юнацької пристрасті (Pidmohylnyi), пор.: *стиснув міцно в обіймах*. Загалом прийменниково-відмінковим формам порівняно з дієприслівниками властиве більшою мірою спрямування на позначення синкретичної обставинної семантики: спосіб дії + умова: *79 % респондентів без сумнівів відповіли, що вони не визначились, за яку партію голосуватимуть* (Vysoky zamok. – 2001.14.08.); спосіб дії + причина: *Христина із захопленням дивилася на директора* (Kosynka). Це пояснювано категорійною семантикою самих форм: дієприслівник, позначаючи додаткову дію, надає мовленню динамічності, що не завжди вимагається смисловою настановою тексту. Тому прийменниково-відмінкова форма стає придатнішою: *Вигравши в першому турі й отримавши безумовний карт-бланш на рішучі дії без оглядки на праву та ліву опозиції, Президент може розраховувати на певний спокій...* (Molod' Ukrainy. – 2001.14.11.). За умови відсутності лексичного паралелізму заміна прийменниково-відмінкової форми на прислівник або дієприслівник неможлива або через їхню відсутність (*Сама Льольо з ентузіазмом сприйняла цю театралізовану гру в реального суперника* (Khvylovyi)), або за умови їхньої наявності, але сполучувальні можливості останніх істотно обмежені (*Льольо з жалем дивилася на свою ще недавно нову сукню* (Khvylovyi); *Ти падав на землю й безумствував, бо ти згоряв у пожезі першого неповторного кохання* (Khvylovyi)).

Прийменниково-відмінкові форми за спільності значень із прислівниковою формою можуть мати власні відтінки: *Директор у глибокій задумі не відводив очей від портрета* (Slisarenko). Форма *у задумі* разом з атрибутивним компонентом *глибокій* передбачає, що персонаж, задумуючись, дивиться на портрет і, можливо, не усвідомлює його або й не сприймає його як такого. Прислівник знімає таку двоїстість і передбачає сприйняття персонажем-директором портрета, що мотивовано відповідною мовносоціумною ситуацією.

Прийменниково-іменникові форми здатні виражати контамінацію значень: *«Ти мене не вчи!» – крикнув Несторенко в гніві* (Khvylovyi). Прийменниково-іменникова форма вказує не лише на те, як відбувається дія, але й на її причину: крикнув тому, що був розгніваний. Водночас прийменниково-іменникові форми можуть реалізувати стилістичну функцію, допомагаючи вичерпніше й колоритніше розкрити характер героїв. Так, конструкції *подивитись із зацікавленням – подивитися зацікавлено, відвернутися з ненавистю – відвернутися ненавидячи* постають синонімічними. М. Хвильовий, описуючи розповідь одного з персонажів оповідання «На озера», вживає прийменниково-відмінкову форму з *захопленням*: *Тільки маленький робітник із старенькою шомполкою ще регоче на весь вагон і з захопленням розповідає, як він сварився із жінкою перед від'їздом*, якою підкреслювано миттєвість такого вияву розповіді, в той час, як прислівник *захоплено* передавав би постійність ознаки. Подібних прикладів використання прямого значення прийменників зафіксовано чимало. Вони засвідчують супровідність кваліфікаційної атрибуції: (Павлина Анфісівна:) *Ви такої високої думки про себе? – сказала з притиском* (Khvylovyi). Прийменниково-відмінкова форма з *притиском* актуалізує наголошення і невдоволення Павлини Анфісівни.

Прийменниково-відмінкова форма, на відміну від прислівника, позначаючи модальні відношення, часто вказує ще й на психологічний стан людини: *Павлина Анфісівна ... говорила з якимсь надривом* (Khvylovyi). Як свідчить аналіз матеріалу, прийменниково-відмінкові форми постають активно вживаними в мові художньої літератури і в нарисово-есеїстських газетних матеріалах, де автор не приховує власної оцінки події. Прислівники ж і дієприслівники поширенішими є: 1) за відсутності спільнокореневого абстрактного іменника, що легко поєднується з прийменником, або ж така конструкція гіпотетично можлива, але не вживана в сучасних дискурсивних практиках: *виконувати естетично – *виконувати з естетикою, працювати якісно – працювати з якістю*; 2) за необхідності вираження додаткових відтінків модального значення: *У своїх відповідях кореспондентам різноманітних Дж. Буш постійно *наголошує, що США протистоять мусульманському екстремізму* (Holos Ukrainy. – 2004.12.05.) – пор.: *підкреслює постійно*; *Але Усама Бен Ладен зовсім не сліпий фан Holos Ukrainy атик: він ретельно прораховує власні дії, ... старанно пильнує за своїми словами...* (Molod' Ukrainy. – 2004.14.05.) — пор.: **з особливою ретельністю прораховує власні дії, з особливою старанністю пильнує за своїми словами*. Вживання прислівників і дієприслівників часто обмежене межами лексичної сполучуваності: *У цьому разі не говориться про тривале турне західними країнами і не про перебування на сонячному Кіпрі, а тільки про можливість виїхати кудись на вихідні і «якісно й ефективно відпочити»* (Ukraina moloda. – 2003.14.05.) – конструкція *якісно й ефективно відпочити* не може бути кваліфікована як властива для спонтанного мовлення.

Якщо порівнювати прислівники, дієприслівники і прийменниково-відмінкові форми, то потрібно зауважити, що прислівники й дієприслівники постають стилістично нейтральними щодо останніх: *Він не поспішаючи, повільно спльовує на підлогу й уважно дивиться на виховательку* (Khvylovyi). Очевидно, вживання в цьому разі аналітичних форм зразка *без поспіху, з уповільненням* є сумнівним, оскільки вони можуть покваліфіковуватися **як поважно, з відповідною розсудливістю*.

Отже, якщо постає необхідність конкретизації, деталізації чого-небудь, прислівник виявляється не зовсім придатним. Його не можна поширювати іншими словами, істотними для певного контексту. Та й прислівник здебільшого поширюваний вузьким колом слів: *дуже, вельми, надзвичайно* та ін. Прийменниково-відмінковим формам у позначенні модальності порівняно з іншими формами притаманні властиві ширші сполучувальні властивості, що мотивовано їхнім більш конкретним значенням. Саме прийменник уможливує вживання при іменнику абстрактної семантики вживання епітета, внаслідок чого конкретизується іменник: *Після цієї промови, виголошеної з належним трагізмом, Остап відійшов і сів на місце* (Pidmohylnyi); *Мати сіла навпроти доньки і слухала її розповідь з глибокою внутрішньою напругою, навіть з сердечною увагою*

(Khvylovyy); *Хлопці продовжували свій шлях з великою обережністю* (Slisarenko). Переваги прийменниково-відмінкових форм полягають у тому, що прийменники схильні до контамінації (до поєднання декількох значень): *Марія подивилася на нього і в здивуванні розкрила очі: як же він змінився* (Khvylovyy). Крім модусного значення, прийменниково-відмінкова форма вказує на психологічний стан людини, їй властива водночас причина семантика. Останнє уможливує їх перебування в одному синонімічному ряду з яскраво вираженими каузальними сполуками: *...Анфіса Павлівна від роззубленості чи з іншої причини відвела погляд від директора, хоча той не зводив з неї очей* (Khvylovyy).

У позначенні модальності прийменники акумулюють нелінгвістичний зміст. Здатність одиниць усіх рівнів мовної системи виражати приховану, непритаманну за їхнім мовним статусом інформацію, визнана дослідниками об'єктивною закономірністю, пов'язаною з «асиметричним дуалізмом» мовного знака (С. Карцевський (Karcevskij 85–95)), з динамічною здатністю мовних одиниць нарошувати смисли ↔ акумулювати смисли, утворювати нові, зовсім несподівані (Л. Щерба (Shherba 87–9)) у процесі функціонування. Чималу роль відіграє також закон економії мовних засобів (А. Мартіне (Martine 366–378), Є. Поліванов (Polivanov 301–322)).

Газетно-публіцистичному текстові як різновиду мовленнєвосоціумного дискурсу властива система невербалізованих смислів, яка забезпечувана в тому числі й особливостями функціонування первинних прийменників в імпліцитних моделях. Вичерпне тлумачення цих особливостей постає мотивованим за умови розмежування лінгвістичного і літературознавчого тлумачення підтексту. Під лінгвістичним підтекстом мається на увазі імпліцитний смисл, який встановлювано з формально, семантично і функційно видозмінюваних у тексті мовних одиниць (слів, словосполучень, речень), з різного зразка супряжностей значень (розкладних і нерозкладних), з традиційних і нетрадиційних способів оформлення елементів тексту (Zahnitko 2007a: 45–56). Останні – це власне-лінгвістичні елементи (поєднання різностильових шарів лексики, незвичайна графічна уява, імітація фонетичних «неправильностей» усного мовлення, використання синтаксичної структури в невластивій текстовій позиції, різного зразка логічні невідповідності). Особливості імпліцитного функціонування прийменників пояснюються лінгвістично витлумачуваним підтекстом, що в цьому разі розглядається як завершене самодостатнє висловлення, в якому суб'єкт-адресат розкриває неекспліцитні смисли, маючи опертям наявні в тексті мовні знаки і власні мовні знання (Л. Ісаєва (Isaeva 55–96)), пор.: *Навіть на відпочинку, далеко від роботи і від телефонних дзвінків, умілі секретарки постійно відчують, що телефонні апарати розриваються від настирливих дзвінків...* (Ukraine moloda. – 2003.14.08.). Імпліцитне значення дієслова *знаходиться* перебирає на себе постпозиційна прийменниково-відмінкова форма (пор.: *подалі від роботи, коли секретарки знаходяться далеко від телефонних дзвінків*). Використані прийменниково-відмінкові форми сприймаються читачами як система асоціативних знань про роботу, її ритміку, вони адекватно відтворюють ситуацію.

Розуміння ж літературознавчо аналізованого підтексту («екзотеричний смисл», за О. Камчатновим (Kamchatnov 106–115)) ґрунтується на сприйнятті прихованого смислу, що може бути виявленим лише через детальне дослідження особистості автора, особливостей його біографії, естетичних настанов та ін. Контекст епохи прийнято витлумачувати як текстуалітет, в обсяги якого входять різноманітні історичні передумови, що зумовили постанову певного твору. До прихованих смислів цього зразка здебільшого відносять різноманітний зразок літературні алюзії, натяки, очевидне й приховане цитування значущих і знакових імен та ін. Літературознавчий аспект передбачає наявність у суб'єкта-адресата загальнокультурних уявлень, спеціальних знань із літератури, історії та ін., які й створюють спільне тло для розуміння й інтерпретації сприйнятого. Так, у ситуації, репрезентованій реченням «... *Так ти не знаєш, чому я тут? Ти не відаєш, що сам створив своє нещастя, не відав, що за той лист нестимеш кару?*» (Novda), конструкція *за той лист нестимеш кару* є імпліцитною формою вираження причини. З предметом (листом) пов'язані події, які стали причиною переживання: **ти нестимеш кару, тому що лист, який ти написав, є таким, за який несуть відповідальність*. Імпліцитна конструкція акумулює в собі в цьому разі цілу ситуацію. Ситуація, прихована в прийменниково-відмінковій формі *за той лист*, усвідомлювана адресантом і зрозуміла адресату, але лише учасникам комунікації. Для читача необхідно знати попередній розвиток подій, що спричинили постанову такого результату.

Явище імплікації останнім часом знайшло висвітлення в дослідженнях Г. Акімової (Akimova 88–92), Н. Валгиної (Valgina 121–128), Г. Золотової (Zolotova 1973: 45–65), Л. Невідомської (Nevidoms'ka 22–35), М. Прокоповича (Prokovich 33–41) та ін. У другій половині ХХ ст. В. Мігірін (Migirin 44–5) та його послідовники (В. Байков (Bajkov 5–11), Л. Кочерга-Борте (Kocherga-Borte 41–49) та ін., розглядаючи залежність між функційними й лексичними системами мови, виокремили імпліцитні моделі як один зі способів вираження смислових відношень, але роль прийменника в імпліцитних моделях не простежувалася. Імпліцитна модель кваліфікувалася на ґрунті зіставлення імпліцитного вираження зі словом, що не втратило внутрішньої форми. Названий словом об'єкт сприймається як сукупність ознак, які становлять органічну єдність. Предмет, якому притаманна множина сторін, називається за однією ознакою. Остання здебільшого постає найтипівішим репрезентантом певного об'єкта і вказівка на його ознаку дає змогу уявити предмет цілісно. Отже, слово з його внутрішньою формою становить за свою суттю імпліцитну структуру в тому сенсі, що наявне вираження не відображає всього багатства змісту предмета.

Імпліцитні моделі – економічний спосіб репрезентації позалінгвального змісту, який дає змогу не називати усі компоненти змісту, а лише один із них, найтипівіший. Усталеним є твердження: «що більше інформації містить у собі ситуація, то менша необхідність використання мовних засобів» (Martine 121). У силу міцного асоціативного зв'язку називання лише одного елемента буває достатнім, щоб уявити всю ситуацію. Імпліцитність, на думку А. Мартіне, залежить від частоти вживання поняття: «...якщо певний об'єкт згадувано часто, то економічнішим постає надання йому короткого позначення. ...якщо ж ... певний об'єкт використовувано рідко, то економічнішим ... постає збереження цієї назви» (Martine 141).

Приховано виражений, додатковий смисл здебільшого пов'язують із підтекстом. Конотація імпліцитного змісту висловлення доступна для розуміння завдяки наявності в адресата мовних знань: про способи референції (співвідношення) включених у мовлення імен або їхніх еквівалентів з об'єктами дійсності, про засоби вираження в певній мові граматичних категорій; завдяки наявності в адресата фонових знань. Те, що імпліцитність пов'язана з елімінацією імені процесуальної семантики, з виявами вторинної предикації, не підлягає ніякому сумніву.

Імпліцитні моделі розглядаються окремими синтаксистами як пропозитивні субстантивні словоформи, які являють собою номінації подій, ситуацій, що містять у собі вторинний предикативний центр. Поява аналітичних конструкцій, зокрема імпліцитних, зумовлена граматицією повнозначних слів, які домислюються в мовленні, і семантизацією прийменників. Підтвердженням останнього може бути той факт, що імпліцитна модель здатна поставати цілісним відображенням ситуації, за якої принципово істотною є семантика і функція прийменника.

Імпліцитні моделі мають переваги щодо експліцитних: 1) вони дають змогу уникнути смислової надлишковості: *Помиляються ті, хто не приходить на вибори* (Molod' Ukrainy. – 2002.14.01.) – **хто не приходить на вибори, щоб проголосувати*. Значення *голосувати* тісно пов'язане зі значенням слова *вибори*; *Перебуваючи в лікарні, Василь постійно цікавився справами завершення будівництва* (Dimarov) – **В лікарні, Василь постійно цікавився справами завершення будівництва* (перша форма є надлишковою і не характерна для публіцистики, особливо для діалогічного мовлення). У відповідях-репліках використовувано саме імпліцитну (згорнуту) конструкцію: *У нас вам сподобається* (Slisarenko), пор.: **Коли ви перебуватимете у нас, вам сподобається*; 2) здатні поєднувати декілька значень: *Звернувшись із запрошенням до гостей, Марія в зажурі все так само дивилася за ворота* (Pimohyl'nyi) – **Марія була в зажурі і тому дивилася за ворота* (контамінація модального і причинного значень); *Раптом пролунали перші постріли і всі кинулись по зброю* (Khvylovui) – **Всі кинулись туди, де знаходилась зброя* (просторове значення) – **Всі кинулись, щоб схопити зброю* (значення мети); *Почуття, наче квіти, без постійних хвилювань гаснуть* – **Почуття гаснуть, якщо немає хвилювань* (значення умови) – **Почуття гаснуть, коли немає хвилювань* (значення часу) – **Почуття гаснуть, тому що для них немає хвилювань* (значення причини); 3) використання імпліцитної моделі надає мовленню більшої компресії, глибина мовлення в цьому разі набагато емісія: *Несподіваним для Л. Д. Кучми стало повідомлення про те, що законопроект про політичну реформу, підготовлений Президентською адміністрацією, не буде розглядатися в першому читанні взагалі, а його передано відразу в узгоджувальну комісію* (Yusokui zamok. – 2003.13.12.). Мається на увазі, що читачі прекрасно розуміють наслідки такої ухвали та відповідний розвиток подій, який не збігається з тим, який передбачували автори проекту. Аналогічним прикладом може бути візит кореспондента до лікаря-реаніматолога Київського кардіологічного центру: *З кондиціонерами в палатах хворі не простудяться?* (Molod' Ukrainy. – 2003.14.07.). Фонові знання, наявні в кореспондента, адресата мовлення й читача, становлять ґрунт для розуміння смислу питання: **Кондиціонери – це прилади, які в робочому режимі продукують свіже холодне повітря, інколи з розрідженими іонами, а це може призвести до негативних наслідків, тому що в кардіологічному центрі здебільшого лежать хворі, що мало рухаються*. Отже, прийменниково-відмінкова конструкція з кондиціонерами в палатах осмислювана як *'перебуваючи під впливом кондиціонерів, які продукують розріджене холодне повітря, хворі можуть набутися ускладнення перебігу захворювання, причому з побічним ефектом'*. В імпліцитних моделях виявлювано перебіг загальнокультурних процесів у мові (Є. Покровська (Pokrovskaja 71–91)), оскільки в ній діють ті самі дві парадигми, що й у мистецтві, культурі. Перша парадигма – антропоцентричний цивілізаціонізм – успадкована мовою від попередніх століть. Заявлена парадигма має опертям людину, її духовний макросвіт і систему усталених цінностей, прецедентів, що у своїй множині репрезентують морально-духовний простір однієї людини, мовного соціуму. У мові парадигма антропоцентричного цивілізаціонізму ґрунтована на відповідності між реальністю, дійсністю й мисленням, останнє членує дійсність, концептуалізує й категоризує її. Як і в мистецтві у мові наявна чітко структурована система, яка орієнтована на найбільш адекватне формування й вираження думки, формованої у мозкових центрах людини. Результати такого осмислення, закономірності розчленування дійсності відображені в мові. Так, наприклад, за твердженням В. Білошицької корпус тижневика «Український тиждень» репрезентує лексикон колективної комунікативної особистості автора аналітичних статей: 1) соціальні групи або інститути: *мова, люди, людина, група, суспільство*; 2) гендерна та сімейна ієрархія: *діти, хлопці, діти, жінка*; 3) особистість: *Янукович, Тимошенко, Порошенко*; 4) політика: *вибори, політичний, президент* та ін. (Biloshytska 130–131). Прийменники реалізують унікальну модель категоризації у відбитті об'єктивної дійсності. Підтвердженням цього постає вузька спеціалізація прийменникових еквівалентів та аналогів зразка *одночасно з, відразу за, близько під, в епоху, з наближенням*, пор.: *Немов одночасно з усіх боків загримів тривалий і гучний грім* (Vladko); *Відразу за спинами в них блимали*

вогні дружинників (Bilyk); *Довкола городів і кріпостей, треба їх* (ліси – А. З.) *тому було винищувати, щоб ворог не міг близько під город підступити* (Lepky); *А на Сході і в Середній Азії в епоху скіфів і їхніх родичів – саків і массагетів – були навіть цариці-полководці* (Vladko); *З наближенням вартового хлопці прищухають, аж надто ретельно хлопчуться біля умивальників, мовби змагаючись за чистоту* (Honchar). А. Якимович (Jakimovich 86–95, 121 і далі) найвищою цінністю людини уважав мораль, духовність, а Є. Покровська (Pokrovskaja 45–57) наголошує, що в мові цим поняттям притаманні еквіваленти: домінування розуму, логіки у формуванні й вираженні думки, найточніша реалізація комунікативної функції, ієрархічна організація комунікативної одиниці, де другорядне підпорядковане головному, а також нюансовані відношення між компонентами, де визначальною постає нормованість, пор.: *Жив колись кле Чепелихи відьми* (Slovar' 1958₂: 240) і *Повертаючись одної суботи ввечері з школи додому, Іван Євграфович зустрівся біля дверей з своїм квартирним сусідом Прокопом Степановичем Хмельком* (Antonenko-Davydovych).

Альтернативною щодо першої є інша парадигма – антицивілізаціоністська, біокосмічна. Відхилення, інколи відмова від природних зв'язків, відношень, пропорцій, взаєморозташування в мистецтві авангарду, мистецтві альтернативної парадигми, за Є. Покровською (Pokrovskaja 65–87), є аналогією до того, що відбувається в синтаксисі, – процесам послаблення й розпаду зв'язків, відхилення від природного збігу граматичних та інтонаційних меж речення, широкого використання граматично не зв'язаних структур: *А повз неї гунали тисячі ніг, дихали тисячі грудей, ревіли басы і танцювали, як божевільні, дзвони. Великі, середні й маленькі...* (Kotsiubynskyi); *Володькові очі все ширшають, на щоках з'явилися рум'янци. Щось дуже сильне тягне його сюди. Так хотілося б, так дуже хотілося б...* **Бачити. Чути. Знати** (Samchuk); *Кує зозуля. Б'є молоточком у кристалеви великий дзвін: ку-ку! ку-ку! – і сіє тишу по травах. Ми йдемо серед поля. Три білих вічарки і я* (Kotsiubynskyi).

До характерних ознак антицивілізаціоністської парадигми, зокрема, синтаксичних інновацій, Є. Покровська зараховує (Pokrovskaja 165–187) парцеляцію, сегментацію (частковий і найпоширеніший випадок – конструкція з іменним уявленням), неповноту речень (еліпсис), розвиток вставлених конструкцій, комунікативне відокремлення другорядних членів, активізацію слабких зв'язків і витіснення ними сильних, експансію називного відмінка, зміни в структурі й ролі конструктивних елементів діалогу, утворення синкретичних форм чужого мовлення. Заявлені різновиди не вичерпують усієї множини синтаксичної інноватики, до якої потрібно додати різноманітні реалізації контамінації складнопідрядних речень, розширення лінійної структури складного речення та ін.

У мові антицивілізаціоністської парадигми кожний компонент інформації самостійно предикований і становить речення, де інтонаційні межі фрази не збігаються з граматичними межами речення, де член речення може оформлятися граматично й інтонаційно, як і все речення загалом, де тонко нюансовані зв'язки й відношення замінені супряжністю (Є. Покровська (Pokrovskaja 265–277)). Прийменники набувають особливого вияву, інколи постаючи одним із чинників міжреченнєвої трансформації: **Як прийшла звістка, що обидва наші сини загинули на війні, затужила моя стара, скоро й померла** (Den'. – 2011.11.10.) → ***Зі звісткою про загибель наших синів на війні затужила моя стара, скоро й померла**. На тлі цієї картини виявляються незаперечні аналоги у функціонуванні прийменників, їхніх еквівалентів, формування особливого перехідного різновиду зразків 'у знач. прийм.': *вглиб (углиб), під виглядом, під впливом, у галузі*, пор.: *Вони рушили вглиб гір по вузькому кам'янистому карнизу* (Berdnyk); *Артабан заслав у Фіви ще трьох своїх людей, які під виглядом утікачів з Фер і Лариси мусили підтьобнути нерішучих заколотників* (Bilyk); *Настя вийшла, та однаково каламуть тридцять третього року, що осіла була в пам'яті під впливом нових життєвих потрусів, знову спливла нагору* (Antonenko-Davydovych); *Український уряд чимало допоміг кубанцям у галузі просвіти і культури* (Bilyi) та ін. Для антропоцентричної парадигми характерною була поява нових похідних прийменників, для антицивілізаціоністської – розширення семантичних можливостей непохідних прийменників, що особливо яскраво простежувано в імпліцитних (згорнутих) моделях.

Дослідження функціонування прийменників у мовносоціумному просторі, різних дискурсивних практиках, зокрема, публіцистичних і художніх, вияскравлює непоодинокі випадки їх оказіонального використання. Визначальною тут також постає теза про те, що однією з найголовніших умов інформативності, поза всяким сумнівом, є оригінальний виклад матеріалу (за М. Молчановою (Molchanova 129–191)). Істотною причиною нетрадиційного використання прийменників у мовносоціумних дискурсивних практиках найчастіше постає вплив семантичної аналогії та прагнення автора до створення ефекту несподіваності. Поза аналогією не може відбуватися сприйняття й розуміння висловлення. Сутність оказіонального прийменниковживання полягає в тому, що асоціативно близькі за значенням слова починають поєднуватися з тим самим смисловим компонентом: *Орієнтовно о 10 годині вечора по стежці швидко пройшов хлопець* (Molod' Ukrainy. – 2002.14.09.), пор. можливі форми: *пройшов стежкою, пронісся по стежці, прошигнув по стежці, промчав по стежці*. Використання слова *швидко* змушує думати, що на оказіональне використання вплинув третій варіант. Діагностування варіантів наближає до встановлення інваріанта та можливих його семантичних варіацій.

Оказіональні прийменниково-відмінкові форми виконують різноманітні функції в тексті: 1) є засобом мовленнєвої характеристики персонажів: **Про себе чесно сповідуюсь, що хочу до міста** (Khvylovui). Уживання прийменниково-відмінкової форми *про себе* замість нормативно літературної *сказати про себе* вияскравлює характеристики героїні з постреволюційного покоління, необтяженого знанням літературних норм, ігноруванням останніх; 2) створюють незвичайний смисловий ефект та іронію: *Ви самі підете чи без мене?*

(Vysokyi zamok. – 2002.16.09.). У цьому разі у слова ‘підете’ реалізовано некодифіковане значення. Ефект обманутого очікування досягнуто за рахунок перерозподілу зв’язків між елементами складного дієслівного словосполучення. Адресант, як носій мови, очікує форми зі значенням часу, а реалізовано форму з квазі-об’єктною семантикою, оскільки *самі підете* не передбачає наявності об’єкта; 3) створюють образність мовлення: *Осінь має свої закони: птахи летять у вирій, а глядачі, навпаки, повертаються на свої місця зі сподіванням чогось нового* (Molod’ Ukrainy. – 2001.11.10.); 4) маркують стильову манеру письменника: *VII. На подальшій розділі мій читач зупиниться й подумає те, що він прочитав. Ах, як радісно блукати невідомими чебрецевими шляхами. VIII. Для живої мислі читачевої* (Khvylovui). Парцельована прийменниково-відмінкова форма становить окремих розділ і містить суб’єктивно-модальний відтінок, що притаманне стилістиці М. Хвильового; 5) свідоме використання невластивого для відповідної конструкції прийменника може виявляти соціальне спрямування тексту: *Розчарувавшись у державній підтримці, до останньої миті працюють* (науковці – А. З.), *не звільняються з роботи, працюють за ім’я, за імідж наукової установи...* (Molod’ Ukrainy. – 1996.15.05.). Нормативним постає *працювати на ім’я, працювати на імідж* або *боротися за ім’я, боротися за імідж*. Автор статті, описуючи сучасний стан науковців: мізерна заробітна, застаріле обладнання, відсутність уваги з боку державних закладів, таким чином прирівнює працю науковців до боротьби, виживання, поза яким соціальний статусу фахівця втрачає свій сенс. Все це свідчить, що, крім мовної норми, існує комунікативна, яка зумовлена завданнями контексту й доцільністю висловлення.

Аналіз семантичних функцій прийменників, їх спеціалізації в мовносоціумній практиці, різних дискурсивних практиках, формування різноманітних прийменникових еквівалентів, аналогів або ж слів у функції чи у значенні прийменникових одиниць (Zahnitko 2007) відбиває тенденції видозмін у сучасному мовносоціумному просторі, створенні нових міжчастиномовних трансформацій та ін. Розширення складу прийменникових еквівалентів розширює парадигмальний простір прийменникових з актуалізацією внутрішньодискурсивних опозицій тотожності, протиставлення. Водночас чітко виявлюваним є закріплення прийменників та прийменникових еквівалентів і / чи аналогів, а також наближених до них (‘у знач. прийм.’, ‘у функції прийм.’) за відповідними мовносоціумними дискурсивними практиками. Значущим постає посилення функційного навантаження первинних прийменників, що відбувається на їхніх функційно-семантичних парадигмах. Перспективним є розгляд прийменникових реалізацій в інших дискурсивних практиках, встановлення цілісної функційно-семантичної парадигми первинних прийменників, вияв діапазону їх синонімії, антонімії та ін.

References

- Akimova, Galina. *Novyye javleniya v sintaksicheskom stroje sovremennogo russkogo jazyka (New Phenomena in the Syntactic System of the Modern Russian Language)*. Moskva: Vysshaja shkola, 1990. Print.
- Apresyan, Valentina end Jurij Apresjan. “Metafora v Semanticheskom predstavlenii emotsij (Metaphor in the Semantic Representation of Emotions).” *Voprosy jazykoznanija (Questions of linguistics)* 3 (1993): 27–35. Print.
- Apresjan, Jurij. *Izbrannyje trudy. T. 1: Leksicheskaja semantika (semanticheskije sredstva jazyka) (Selected Works. T. 1: Lexical Semantics (Semantic Means of Language))*. Moskva: Jazyki russkoj kultury : Izdatelskaja firma «Vostochnaja literatura» RAN, 1995. Print.
- Arutjunova, Nadezhda. *Tipy jazykovykh znachenij: Otsenka. Sobytiye. Fakt (Types of Language Values: Evaluation. Event. Fact.)*. Moskva: Nauka, 1988. Print.
- Astafjeva, Nina. *Predlogi v russkom jazyke i osobennosti ikh upotreblenija (Prepositions in the Russian language and features of their use)*. Minsk: Vysheishaja shkola, 1974. Print.
- Akhmanova, Olga. *Slovar lingvisticheskikh terminov (Dictionary of linguistic terms)*. Moskva: Editorial URSS, 2004. Print.
- Baikov, V. H. “Interpretatsija teksta kak objekt parodirovanija (Interpreting Text as a Tool for Parodying).” *Mova i kultura (Language and Culture)*.4 (2002): 5–11. Print.
- Balli, Charl. *Frantsuzskaja stilistika i voprosy frantsuzskoho jazyka (French stylistics and questions of French)*. Moskva: Edytoryal URSS, 2001. Print.
- Beloshapkova, Vera. *Sovremennyi russkij jazyk. Sintaksis (The modern Russian language. Syntax)*. Moskva: Vysshaja shkola, 1977. Print.
- Biloshytska, Valeriia Oleksandrivna. *Komunikatyvna osobystist yak fenomen politychnoi linhvokultury (na materialy analitychnykh statei ukraïnskykh, anhliïskykh ta frantsuzkykh masmedia) (Communicative Personality as a Phenomenon of Political Linguistic Culture (on the Basis of Analytical Articles of Ukrainian, English and French Mass Media))*. Diss. Kyiv, 2017. Print.
- Bohat’ko, Valentyna. *Syntaksys i stylistyka nepovnykh rechen u movi suchasnoi ukraïnskoï periodyky (Syntax and Stylistics of Incomplete Sentences in the Language of Contemporary Ukrainian Periodicals)*. Vinnytsia: Nova knyha, 2010. Print.
- Bogolepov, A. “K ucheniju o predloge v sovremennoj russkoj grammatike (To the Doctrine of the Preposition in Modern Russian Grammar).” *Russkij jazyk v sovetskoj shkole*. Moskva: Prosveshchenije, 1972: 49–54. Print.
- Boduen de Kurtene I. A. *Izbrannyje trudy po obshchemu jazykoznaniju: V 2-kh t. (Selected Works on General Linguistics: In 2 volumes)*. Moskva: Izdatelstvo AN SSSR, 1963. Print.

- Bondarenko, Vasylii. *Predlogi v sovremennom russkom jazyke (Prepositions in modern Russian)*. Moskva: Uchpedgiz, 1961. Print.
- Bondarko, Aleksandr. *Printsyipy funktsionalnoj grammatiki i voprosy aspektologii (Principles of Functional Grammar and Aspectology Questions)*. Leningrad: Nauka, 1983. Print.
- Borozdina, Irina. *Semantika prostranstvennykh predlogov : na materiale anglijskogo i russkogo jazykov (Semantics of Spatial Prepositions: on the Material of English and Russian Languages)*. Diss. Kursk, 2003. Print.
- Brovko, A. S. "Predlog v sintaksicheskom stroje predlozhenija (The Preposition in the Syntactic System of the Sentence)." *Visnyk Zaporizkoho derzhavnoho universytetu. Filolohichni nauky (Bulletin of the Zaporizhzhya State University. Philological Sciences)* 1 (1998): 23–26. Print.
- Budagov, Ruben. *Slovo i ego znachenije (The Word and its Meaning)*. Moskva: Librikom, 2003. 64 c. Print.
- Buslajev, Ivan. *Istoricheskaja grammatika russkogo jazyka. Ch. 1–2 (Historical grammar of the Russian language. Parts 1–2)*. Moskva: Universitetskaja tipografija (Katkov y Ko), 1863. Print.
- Valgina, Nadezhda. *Aktivnyje protsessy v sovremennom russkom jazyke (Active Processes in Modern Russian)*. Moskva: Logos, 2003. Print.
- Vidy lingvisticheskogo analiza : V 3 ch. Ch. 2 / E. N. Variushenkova [i dr.]; pod red. prof. M. V. Pimenovoj (Types of linguistic analysis : In 3 parts. Part 2)*. Vladimir: Izdatelstvo Vladimirovskogo gosudarstvennogo universiteta, 2016. Print.
- Vinogradov V. V. *Russkij jazyk. Grammaticheskoe uchenije o solve (Russian language. Grammatical doctrine of the word)*. Moskva: Vysshaja shkola, 1972. Print.
- Vinogradova, Ekaterina end Lubov Klobukova. "Predlog: bolshyje problemy malenkej chasti rechi (Preposition: big Problems of a Small Part of the Speech)." *Vestnik Rossyiskogo universiteta druzhby narodov. Russkij i inostrannyje jazyky i metodika ikh prepodavanija (Bulletin of the Russian University of Peoples' Friendship. Russian and foreign languages and methods of teaching them)* Vol 17. № 3 (2017):. 299–316. Print.
- Vykhovanets, Ivan. *Pryimennykova systema ukrainskoj movy (Pronunciation System of the Ukrainian Language)*. Kyiv: Naukova dumka, 1980. Print.
- Vorozhitova, Aleksandra. "Nepolnoznamennye slova kak usiliteli ritoricheskoi ekspressii v publitsisticheskom diskurse (Incomplete Words as Amplifiers of Rhetorical Expression in Publicistic Discourse)." *Nepolnoznamennye slova i sintaksicheskije svyazi i sintaksicheskije otnoshenija (Incomplete Words and Syntactic Relations and Syntactic Relations)*. Stavropol: Izdatelstvo Stavropolskogo gosudarstvennogo universiteta, 1997: 48–55. Print.
- Voronushkina, Olesia. "Vidy skrytykh smyslov i sposoby ikh eksplikatsii (Types of Hidden Meanings and Ways of their Explication)." *Vestnyk Altajskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta: gumanitarnyje nauki (Bulletin of the Altai State Pedagogical University: Humanities)* 4 (2014): 62–67. Print.
- Vostokov, Aleksandr. *Grammatika tserkovnoslavjanskogo jazyka, izlozhenaja po drevneishim onoho pismennym pamjatnikam (Grammar of the Church Slavonic Language, set out on the Oldest Written Monuments)*. Sankt-Peterburh: Tipografija Imperatorskoj Akademii Nauk, 1863. Print.
- Vsevolodova, Maja. "Predlog kak grammaticheskaja kategorija: problemy defynitsii, tipologija, morfologicheskije i sintaksicheskije kharakteristiki (Preposition as a Grammatical Category: Definition Problems, Pypology, Morphological and Syntactic Characteristics)". *Voprosy funktsionalnoj grammatiki (Questions of functional Grammar)*. Grodno: Izdatelstvo Grodnenskogo gosudarstvennogo universiteta imeni Janki Kupala, 2001: 14–25. Print.
- Vsevolodova, Maja end Evgenii Klobukov, Olga Kukushkina, Anatolij Polikarpov. "K osnovanijam funktsionalno-kommunikativnoj grammatiki russkogo predloga (To the Foundations of the Functional-communicative Grammar of the Russian Preposition)." *Vestnik Moskovskogo universiteta. Serija 9, Filologija (Bulletin of Moscow University. Series 9, Philology)* 2 (2003): 17–59. Print.
- Vygotskii, Lev. *Myshlenie i rech. Psykholoicheskie issledovanija (Thinking and Speaking. Psychological Research)*. Moskva; Lenyngrad.: Gosudarstvennoje sotsialno-ekonomicheskoe izdatelstvo, 1934. Print.
- Gak, Vladimir. *Sopostavitelnaja leksykologija (na materiale frantsuzskogo i russkogo jazykov) (Comparative Lexicology (Based on French and Russian))*. Moskva: Mezhdunarodnye otnoshenija, 1977. Print.
- Gak, Vladimir. *Teoreticheskaja grammatika frantsuzskogo jazyka (Theoretical Grammar of the French Language)*. Moskva: Dobrosvet, 2000. Print.
- Galperyn, Ylia. *Tekst kak objekt linhvistyčeskogo issledovanija (Text as an Object of Linguistic Research)*. Moskva: Editorial URSS, 1981. Print.
- Glukhikh, V. *Znachenije odnokorenykh narečnykh predlogov v sovremennom russkom jazyke (The Importance of One-Cribed Wrong Prepositions in Modern Russian)*. Diss. Kuibyshev State University, 1965. Abstract. Print.
- Golizadekh, Fariba. *Sopostavitelnyj analiz znachenij predloga «za» v russkom i persidskom jazykakh (Comparative Analysis of the Meanings of the Freposition "for" in Russian and Persian Languages)*. Tegeran: Izd-vo Fakulteta inostrannykh jazykov, 2008. Print.
- Gorbachevich, Kirill. "Eshchio raz o konkurentsii predlogov «v» i «na» (Once Again About the Competition of Prepositions "in" and "on")." *Russkij jazyk v shkole (Russian Language at School)* 5 (1980): 61–64. Print.
- Grech, Nikolaj. *Prakticheskaja russkaja grammatika (Practical Russian Grammar)*. Vtoroe izd, ispr. Sankt-Peterburg: V tipografii izdatelja, 1834. Print.

Dymskij, A. "O kriterijah otgranichenija predložno-padežnyh sochetanij ot narechij v sovremennom russkom jazyke (On the Criteria for Delimiting Prepositional-case Combinations From Adverbs in Modern Russian)." *Filologičeskie nauki (Philological Sciences)* 6 (1978): 97–104. Print.

Ermolenko, I. "Iz nabljudenij nad narečnymi predlogami sovremennogo russkogo jazyka: (o nekotoryh principah izučenija predlogov v nerusskoj auditorii) (From Observations of Adverbial Prepositions of the Modern Russian Language: (on Some Principles of Studying Pretexts in a non-Russian Audience))." *Voprosy teorii i metodiki prepodavanija russkogo jazyka inostrancam (Questions of theory and methodology of teaching Russian to foreigners)*. Moskva: Izdatel'stvo Moskovskogo gosudarstvennogo pedagogičeskogo universiteta, 1963: 5–36. Print.

Espersen, Otto. *Filosofija grammatiki (Philosophy of grammar)*. Moskva: Izdatel'stvo inostrannoju literatury, 1958. Print.

Zholkovskij, Aleksandr end Igor' Mel'čuk. "O semantičeskom sinteze (On the Semantic Synthesis)." *Prikladnaja lingvistika (Applied Linguistics)* 10 (1967): 177–238. Print.

Zahnitko, Anatolii. "Tekstotvirnyi potentsial ukraïnskykh pryimennykiv (Text-building Potential of Ukrainian Prepositions)." *Donetskiy visnyk Naukovoho Tovarystva imeni Shevchenka (Donetsk Gazette of the Shevchenko Scientific Society)* 7 (2005): 6–21. Print.

Zahnitko, Anatolii(a). *Linhvistyka tekstu: Teoriia i praktykum (Linguistics of the Text: Theory and Practice)*. Donetsk: TOV «Iuho-Vostok, Ltd», 2007. Print.

Zahnitko, Anatolii end Illia Danyliuk, Hanna Sytar, Inna Shchukina. *Slovník ukraïnskykh pryimennykiv (Dictionary of Ukrainian Prepositions)*. Donetsk: TOV VKF „BAO”, 2007. Print.

Zahnitko, Anatolii end Kateryna Vynohradova, Illia Danyliuk, Nadiia Zahnitko, Nataliia Kushch ta in. *Funktsionalno-komunikatyvna i tekstova paradyhma ukraïnskykh pryimennykiv ta yikhnikh ekvivalentiv (Functional-communicative and Textual Paradigm of Ukrainian Prepositions and Their equivalents)*. Donetsk: Vyd-vo «Veber» (Donetska filii), 2009. Print.

Zasorina, Lidija. "Grammatika lokativnyh slovosochetanij russkogo jazyka: problema sinonimii predlogov i narechij (Grammar of local collocations of the Russian language: the problem of the synonymy of prepositions and adverbs)." Diss., Institut russkogo jazyka, 1977. Abstract. Print.

Zyzanii, Lavrentii. *Hramatyka slovenska (Vilno, 1596) (Slovenian Grammar (Vilno, 1596))*. Kyiv: Naukova dumka, 1980. Print.

Zolotova, Galina. "O novom predloge «za schet» (On the new Pretext "at the expense of")." *Voprosy kul'tury rechi (Questions of the Culture of Speech)* 6 (1965): 99–112. Print.

Zolotova, Galina. "Predlog «so storony» (The Preposition "from the side")." *Russkaja rech' (Russian Speech)* 5 (1969): 70–71. Print.

Zolotova, Galina. *Očerok funkcional'nogo sintaksisa russkogo jazyka (Essay on the Functional Syntax of the Russian Language)*. Moskva: Nauka, 1973. Print.

Zubova, Ljudmila. *Sovremennaja russkaja poezija v kontekste istorii jazyka (Modern Russian Poetry in the Context of the History of the Language)*. Moskva: Novoe literaturnoe obozrenie, 2000. Print.

Zubkova, Tatjana. "Predlogi v detskoj rechi (na materiale russkogo jazyka)." *Problemy detskoj rechi (Problems of Children's Speech)*. Sankt-Peterburg: Obrazovanie, 1994: 11–24. Print.

Il'in, Il'ja. *Postmodernizm (Postmodernism)*. Moskva: INION RAN – INTRADA, 2001. Print.

Isaeva, Lidija. *Vidy skrytyh smyslov i sposoby ih predstavlenija v hudožestvennom tekste (na materiale russkogo jazyka) (Types of Hidden Meanings and Ways of Representing Them in an Artistic Text (Based on the Russian Language))*. Diss. Kuban State U, 1996. Print.

Kalamova, N. "Otymennye predlogi v sovremennom russkom jazyke, ih značenie i upotreblenie (Discounted Prepositions in the Modern Russian Language, Their Significance and Use)." *Russkij jazyk v shkole (Russian Language at School)* 6 (1964): 61–63. Print.

Kalečic, E. "K voprosu obrazovanija vtorichnyh predlogov (To the Question of the Formation of Secondary Prepositions)." *Učenyje zapiski Sverdlovskij pedinstitut: Russkij jazyk i jazykoznanie (Sverdlovsk Pedagogical Institute: Russian Language and Linguistics)* 16 (1958): 113–124. Print.

Kamchatnov, Aleksej. *Lingvističeskaja germenevtika (Linguistic hermeneutics)*. Moskva: Prometej, 1995. Print.

Kanjushkevich, Marija. *Belaruskija pryznawniki i ih analagi. Grammatyka rjeal'naga wzhyvannja. Matjeryjaly da slovníka : U 3 chastjah (Belarusian prepositions and their analogs. Grammar real application. Materials for the dictionary : in 3 Parts)*. Grodna: Grodnenskiy derzhavnyj universytet, 2008–2010. Print.

Karcevskij, Sergej. "Ob asimmetričnom dualizme jazykovogo znaka (On the Asymmetric Duality of the Linguistic Sign)." In *Istorija jazykoznanija XIX–XX vekov v očerkah i izvlečenijah / Sostavitel' V. A. Zvegincev*. Moskva: Prosveshhenie, 1965. 3-e izd. Ch. 2: 85–93. Print.

Kozhina, Margarita end Liliya Duskaeva, Vladimir Salimovskij. *Stilistika russkogo jazyka (Stylistics of the Russian Language)*. Moskva: Flinta; Nauka, 2008. Print.

Kolodiaznyi, Andrii. *Pryimennyk (Preposition)*. Kharkiv: Vydavnytstvo Kharkivskoho derzhavnoho universytetu imeni Maksyma Horkoho, 1960. Print.

Kopylov, A. "Obzor nekotoryh teorij predlogov (Review of Some Theories of Prepositions)." *Učenyje zapiski Rjazanskogo gosudarstvennogo pedagogičeskogo instituta (Scientific notes of the Ryazan State Pedagogical Institute)* 31 (1962): 95–116. Print.

- Kopylov, A. "Nekotorye osnovy izuchenija predlogov (Some Basics of the Study of Prepositions)." *Filologicheskie nauki (Philological Sciences)* 2 (1963): 169–275. Print.
- Koseriu, Jeudzhen. *Sinhronija, diahronija i istorija (problema jazykovogo izmenenija) (Synchrony, Diachrony and History (the Language Change Problem))*. Moskva: Editorial URSS, 2001. Print.
- Kocherga-Bortje, Larisa. *Glubina vzaimodejstvija chastej rechi v sovremennom russkom jazyke (The Depth of Interaction of Parts of Speech in Contemporary Russian)*. Kishinev: Shtiinca, 1977. Print.
- Krejdlin, Grigorij end Ol'ga Polivanova. "O leksicheskom opisanii sluzhebnyh slov russkogo jazyka (On the Lexical Description of Official Words of the Russian Language)." *Voprosy jazykoznanija (Questions of Linguistics)* 1 (1987): 106–120. Print.
- Krzhizhkova, E. "K probleme tak nazyvaemyh sostavnyh predlogov otymjonnoho proishozhdenija (To the Problem of so-called Composite Prepositions of Prominent Origin)." *Russkij jazyk za rubezhom (Russian Language abroad)* 4 (1967): 82–86.
- Kulinich, E. "Otmennye predlogi v sovremennyh vostochnoslavjanskikh literaturnyh jazykah (Specific Pretexts in Modern East Slavic Literary Languages)". Diss. Lomonosov Moscow State U, 1960. Abstract. Print.
- Kurilovich, Ezhi. *Ocherki po lingvistike (Essays on Linguistics)*. Moskva: Izdatel'stvo inostranoj literatury, 1962. Print.
- Kucherenko, Illia. *Teoretychni pytannia hramatyky ukrainskoi movy. Ch. 1: morfolohiia (Theoretical Issues of Grammar of the Ukrainian Language. Part 1: Morphology)*. Kyiv: Vyd-vo Kyivskoho universytetu imeni T. H. Shevchenka, 1961. Print.
- Kushch, Nataliia. "Pryimennykova ekvivalentnist v ukrainskii hramatytsi: struktura, semantyka, funksii (Preface Equivalence in the Ukrainian Grammar: Structure, Semantics, Functions)." Diss. Donetsk National U, 2009. Abstract. Print.
- Ledenev, Jurij. *Slovník slovarja nepolnoznachnyh slov russkogo jazyka (Dictionary Dictionary of Incomplete Russian Words)*. Stavropol': Izdatel'stvo Stavropol'skogo gosudarstvennogo universiteta, 2006. Print.
- Ledenev, Jurij. *Izbrannye trudy po jazykoznaniju (Selected Works on Linguistics)*. Stavropol': Izdatel'stvo Stavropol'skogo gosudarstvennogo universiteta, 2007. Print.
- Leont'ev, Aleksej. *Psiholingvisticheskie edinicy i porozhdenie rechevogo vyskazyvanija (Psycholinguistic Units and the Generation of a Speech Utterance)*. Moskva: Nauka, 1969. Print.
- Leont'ev, Aleksej. *Osnovy psiholingvistiki (Fundamentals of Psycholinguistics)*. Moskva: Nauka, 1997. Print.
- Liotar, Zhan-Fransua. *Sostojanie postmoderna (Postmodern State)*. Moskva: Izdatel'stvo «Institut jeksperimental'noj sociologii»; Sankt-Peterburg: ALETEJJA, 1998. Print.
- Lomonosov, Mihail. *Rossijskaja grammatika (Russian Grammar)*. Sankt-Peterburg: Tipografija Imperatorskoj Akademii Nauk, 1755. Print.
- Lurija, Aleksandr. *Jazyk i soznanie (Language and Consciousness)*. Moskva: Izdatel'stvo Moskovskovskogo universiteta, 1979. Print.
- Lucenko, Nikolaj. "Razgranichenie funkcij padezhej i predlogov (Differentiation of the Functions of Cases and Prepositions)." *Russkoe jazykoznanie (Russian Linguistics)* 13 (1986): 118–124.
- Luchinskaja, Elena. *Postmodernistkij diskurs: semiologicheskij i lingvokul'turnyj aspekty interpretacii (Postmodern Discourse: the Semiological and Linguocultural Aspects of Interpretation)*. Krasnodar: Kubanskij gosudarstvennyj universitet, 2002. Print.
- Ljashevskaja, Ol'ga end Sergej Sharov. *Chastotnyj slovar' sovremennogo russkogo jazyka na materialah Nacional'nogo korpusa russkogo jazyka (Frequency Dictionary of Modern Russian on the Materials of the National Corps of the Russian Language)*. Moskva: Izdatel'skij centr «Azbukovnik», 2009. Print.
- Markuze, Gerbert. *Odnomernyj chelovek. Issledovanie ideologii razvitogo industrial'nogo obshhestva (One-dimensional Person. The Study of the Ideology of a Developed Industrial Society)*. Moskva: OOO «Izdatel'stvo ACT», 2003. Print.
- Martine, Andre. "Osnovy obshhej grammatiki (Fundamentals of General Grammar)." *Novoe v lingvistike (New in Linguistics)* 3 (1963): 366–566.
- Maslennikova, Anna. *Skrytye smysly i ih lingvisticheskaja interpretacija (na materiale russkogo i anglijskogo jazykov) (Hidden Meanings and Their Linguistic Interpretation (Based on Russian and English))*. Diss. St. Petersburg State U, 1999. Abstract. Print.
- Meizerska, Iryna. "Slovník pryimennykiv suchasnoi ukrainskoi movy: pryntsypy stvorennia (Dictionary of Prepositions of Modern Ukrainian Language: Principles of Creation)." *Leksykohrafichnyi biuleten (Leksykohrafichnyi Biuleten)* 19 (2010): 60–64.
- Meshhaninov, Ivan. "Ponjatijnye kategorii i grammaticheskie ponjatija (Conceptual Categories and Grammatical Notions)." *Trudy Voennogo instituta inostrannyh jazykov (Proceedings of the Military Institute of Foreign Languages)* 1 (1945): 5–17. Print.
- Migirin, Vladimir. *Jazyk kak sistema kategorij otobrazhenija (Language as a System of Display Categories)*. Kishinev: Shtiinca, 1973. Print.
- Milovanova, Ljubov'. "Semantiko-grammaticheskie svojstva i otnoshenija predloga za1, oformljajushhego vinitel'nyj padezh, i predloga za2, oformljajushhego tvoritel'nyj padezh, v sovremennom russkom jazyke (Semantic-grammatical Properties and Attitudes of the Pretext for the Formulation of the Accusative Case, and the Preposition 2, which makes up the Actual Case, in contemporary Russian)". Diss. Chelyabinsk State U, 2009. Abstract. Print.

Mogil'nic'kij, Ivan. "O drevnosti i samobytnosti juzhnorusskogo jazyka (About the Antiquity and Identity of the South Russian language)." *Zapiski o Juzhnoj Rusi: V 2-h t. (Notes on South Russia: In 2 tons)* 2 (1856–1857): 257–281. Prsnt.

Molchanova, Marina. *Pragmatika publicisticheskogo teksta: metajazykovej aspect (Pragmatics of the Journalistic Text: the meta-language Aspect)*: Diss. Kuban State U, 2000. Print.

Muzhdabaev, M. "Prostranstvennye funkcii predlogov V i NA (Spatial Functions of the Prepositions B and NA)." *Russkij jazyk v nacional'noj shkole (Russian Language at the national School)* 3 (1979): 84–85.

Muljukina, Ljucija. *Osobennosti funkcional'noj transpozicii bespredložnyh sochetanij na urovne teksta (Features of Functional Transposition of Uncompromising Combinations at the Text Level)*. Diss. Bashkir State U, 2007. Prsnt.

Nevidomska, Liliia. *Implitsytnist: movnosystemnyi aspect (Implicitity: speech-aspect Aspect)*. Kharkiv: Ranok-NT, 2012. Print.

Nemec, Georgij. *Semantiko-sintaksicheskie sredstva vyrazhenija modal'nosti v russkom jazyke (Semantic-syntactic Expressions of Modality in the Russian Language)*. Rostov n/D: Izdatel'stvo Rostovskogo universiteta, 1989. Print.

Nikitina, Oksana. "Semantiko-funkcional'nye osobennosti slova «prjamo» v sovremennom russkom jazyke (Semantic-functional Features of the Word "direct" in Modern Russian)." Diss. Armavir State U, 2007. Print.

Nikitina, Serafima. *Semanticheskij analiz jazyka nauki (Semantic Analysis of the Language of Science)*. Moskva: Nauka, 1987. Print.

Nikitina, Serafima end Nina Leont'eva. "Opyt opisaniya semantiki predloga (Experience in Describing the Semantics of the Preposition)." *Mashinnyj perevod i prikladnaja lingvistika (Machine Translation and Applied Linguistics)* 8 (1964): 161–183. Print.

Nikitina, Serafima end Nina Leont'eva. "Smyslovyje otnoshenija, peredavaemyje russkimi predlogami (Semantic relations transmitted by Russian prepositions)". *Slavica Debrecen* 9 (1969): 15–63. Print.

Odicova, Natal'ja. "O specifikje funkcionirovanija proizvodnyh predlogov (On the Specifics of the Functioning of Derivative Prepositions)." *Sluzhebnye slova i sintaksicheskie svjazi (Service Words and Syntactic Relations)*. Vladivostok, 1985: 163–172. Print.

Pais, L. "O sobstvenno otymjonnyh predlogah v russkom jazyke (About the well-known Echoes of the Russian Language)." *Russkij jazyk v shkole (Russian Language at School)* 1 (1980): 87–90. Print.

Parshina, V. "Processy, nabljudajemyje pri obrazovanii slozhnosostavnyh narechnykh predlogov (Processes Observed in the Formation of Complex Composite Prepositions)". *Teoreticheskie aspekty lingvisticheskikh issledovanij (Theoretical Aspects of Linguistic Research)*. Jaroslavl', 1979: 23–29. Print.

Pokrovskaja, Elena. *Russkij sintaksis v XX veke: lingvokul'turologicheskij analiz (Russian Syntax in the Twentieth Century: Linguistic and Cultural Analysis)*. Rostov n/D: Izdatel'stvo Rostovskogo universiteta, 2001. Print.

Polivanov, Evgenij. *Osnovy po obshhemu jazykoznaniju (Fundamentals of General Linguistics)*. Moskva: Nauka, 1968. Print.

Popova, L. "Predlogi, vyrazhajushhie prichinnye otnoshenija v sovremennom russkom literaturnom jazyke (Prepositions Expressing Causal Relations in the Modern Russian Literary Language)". Diss. Leningrad State U, 1956. Abstrct. Print.

Potebnja, Aleksandr. *Iz zapisok po russkoj grammatike (From Notes on Russian Grammar)*. T. ½. Moskva: Uchpedgiz, 1958. Print.

Prigorovskaja, Nina. *Perehod polnoznachnyh slov v predlogi i sojuzy (The Transition of full-valued Words to Prepositions and Conjunctions)*. Moskva: Izdatel'stvo Moskovskogo oblastnogo pedagogicheskogo instituta imeni N. K. Krupskoj, 1975. Print.

Prokopovich, Nikolaj. *Voprosy sintaksisa russkogo jazyka (The Syntax of the Russian Language)*. Moskva: Izdatel'stvo Moskovskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta, 1974. – 196 c. Print.

Rahimkulova, Galina. "Igrovaja pojetika i igrovaja stilistika (Gaming Poetics and Game Style)." *Filologicheskij vestnik Rostovskogo gosudarstvennogo universiteta (Philological Bulletin of Rostov State University)* 1 (2001): 5–10. Print.

Rogozhnikova, Roza. "Mezhdu i mezh (k upotrebleniju predlogov) (Mezhdu and mezh (to use Prepositions))." *Russkaja rech' (Russian Speech)* 5 (1976): 77–79. Print.

Russkaja grammatika: V 2-h tomah (Russian Grammar: In 2 volumes). Moskva: Nauka, 1980. T. 1. Print.

Russkij semanticheskij slovar', tolkovyj slovar', sistematizirovannyj po klassam slov i znamenij: V 6-i tomah (Russian Semantic Dictionary, an Explanatory Dictionary, Systematized According to the Classes of Words and Meanings: In the 6 volumes). Moskva: RAN, Institut russkogo jazyka; Azbukovnik, 1998–2007. Print.

Sedov, Konstantin. *Diskurs i lichnost': jevoljucija kommunikativnoj kompetencii (Discourse and Personality: the evolution of communicative competence)*. Moskva: Labirint, 2004. Print.

Simovych, Vasyly. *Hramatyka ukrainskoi movy dlja samonavchannia ta v dopomohu shkilnii nauksi (Grammar of the Ukrainian Language for self-Study and Assistance in School Science)*. Kyiv-Liaiptsih: Ukrainska nakladnia, 1921. Print.

Skiba, Jurij. *Proizvodnye predlogi v sovremennom russkom jazyke (Derived Prepositions in Modern Russian)*. Kn. 1. Chernovcy: Izdatel'stvo Chernovickogo gosudarstvennogo universiteta, 1965. Print.

- Slovar ukraïnskoi movy* / Upor. z dod. vlas. materialu B. Hrinchenko: V 4-kh tomakh (*Dictionary of the Ukrainian language*). Kyiv: Vydavnytstvo Akademii nauk Ukraïnskoi RSR, 1958. Print.
- Smirnitskij, Aleksandr. *Leksikologija anglijskogo jazyka (Lexicology of English)*. Moskva: Izdatel'stvo Moskovskogo gosudarstvennogo universiteta, 1998. Print.
- Smotrytskyi, Meletii. *Hramatyka slov'ianska (1619) (Slavic Grammar)*. Kyiv: Naukova dumka, 1979. Print.
- Sorokin, Evgenij. "Uchenie o predloge v russkom jazykoznanii (The Doctrine of the Preposition in Russian Linguistics)." *Uchenye zapiski Gor'kovskogo pedagogicheskogo instituta (Scientific Notes of the Gorky Pedagogical Institute)* 62 (1967): 35–40.
- Sudakov, Gurij. "Dvojnye predlogi (Double Prepositions)." *Russkaja rech' (Russian Speech)* 2 (1972): 124–126. Print.
- Ten'er, Ljus'en. *Osnovy strukturnogo sintaksisa (The Basics of Structural Syntax)*. Moskva: Progress, 1988. Print.
- Tulina, Tat'jana. *Funkcional'naja tipologija slovosochetaniï (Functional Typology of Word Combinations)*. Kiev; Odessa: Vyshha shkola, 1976. Print.
- Faktorovich, Aleksandr. "Strategija ocenocnogo vydelenija i realizacija stilisticheskogo potentsiala (The Strategy of Assessment and Stylistic Implementation of the Potential)." *Filologija – Philologica (Philology)* 12 (1997): 18–27. Print.
- Fedosov, Viktor. "Upotreblenie predlogov **v, na** s konkretnymi sushhestvitel'nymi (The Use of Prepositions **in, on** with Specific Nouns)." *Russkij jazyk v nacional'noj shkole (Russian Language at the National School)* 8 (1989): 3–5. Print.
- Finkel', Aleksandr. *Proizvodnye prichinnye predlogi v sovremennom russkom literaturnom jazyke. Ih vozniknovenie, razvitie, znachenie, upotreblenie (Derived Causal Prepositions in the Modern Russian Literary Language. Their Occurrence, Development, Meaning, Use)*. Har'kov: Izdatel'stvo Har'kovskogo gosudarstvennogo universiteta, 1962. Print.
- Homskij, Noam. *Aspekty teorii sintaksisa (Aspects of the Theory of Syntax)*. Moskva: Izdatel'stvo Moskovskogo universiteta, 1972. Print.
- Chastotnyj slovar' russkogo jazyka* / Pod red. L. N. Zazorinoj (*Frequency Dictionary of Russian* / Ed. L. N. Clogged). Moskva: Russkij jazyk, 1977. Print.
- Cherkasova, E. *Perehod polnoznachnyh slov v predlogi (The Transition of full-valued Words to Prepositions)*. Moskva: Nauka, 1967. Print.
- Sharanda, Andrej. *Sravnitel'naja tipologija kategorij predlogov (na materiale nemeckogo, russkogo i belorusskogo jazykov) (Comparative Typology of Categories of Prepositions (Based on German, Russian and Belarusian))*. Minsk: Nauka i tehnika, 1981. Print.
- Shahmatov, Aleksej. *Sintaksis russkogo jazyka (Syntax of the Russian Language)*. Moskva: Editorial URSS, 2001. Print.
- Shtejnfel'dt, Je. *Chastotnyj slovar' sovremennogo russkogo literaturnogo jazyka (Frequency Dictionary of the Modern Russian Literary Language)*. Tallinn: Nauchno-issledovatel'skij institut pedagogiki Jestonskoj SSR, 1963. Print.
- Shhedrovickij, Georgij. "Smysl i znachenie." *Problemy semantiki (Problems of Semantics)*. Moskva: Nauka, 1974: 76–111. Print.
- Shherba, Lev. *Izbrannye raboty po russkomu jazyku (Selected Works on Russian Language)*. Moskva: Uchpedgiz, 1957. Print.
- Eko, Umberto. *Imja rozy (Name of the Rose)*. Moskva: Knizhnaja palata, 1989. Print.
- Jakimovich, Aleksandr. *Vosstanovlenie modernizma. Zhivopis' 1940–1960-h godov na Zapade i v Rossii (Restoration of modernism. Painting 1940–1960-ies in the West and in Russia)*. Moskva: Gapart, OLMA-Press, 2001. Print.
- Grass, Giunter. *Ein weites Feld. Roman*. Göttingen : Steidl Verlag, 1995. Print.
- Harris, Zellig. *Papers in Structural and Transformational Linguistics* ((Ed., H. Hiz) Dordrecht: D. Reidel). Pennsylvania: Pennsylvania. University, 1970. Print.
- Jameson, Fredrik. "Postmodernism and Consumer Society." *The Anti-Aesthetic. Essays on Postmodern Culture*. Washington, 1983. Print.
- Miklosich von, Franz. *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen*. 1–4. Wien, 1852–1874. Print.
- Raimund, Franz. *Das Mädchen aus der Feenwelt oder der Bauer als Millionär: romantisches Original – Zaubermärchen mit Gesang in drei Aufzügen*. Stuttgart : Phillip Reklam Jun. GMBH & CO, 1990. Print.
- Strittmatter, Ervin. *Ole Bienkopp*. Roman. Berlin und Weimar : Aufbau – Verlag, 1974. Print.
- Weißeberger, Leo. *Von den Kräften der deutschen Sprache*. Band 2 bis 4. Berlin, 1930. Print.

List of Sources

- Avramenko, Oleh. *Zaboroneni chary (Forbidden Magic)*. Kyiv: Dnipro, 2003. Print.
- Andriiashyk, Roman. *Liudy zi strakhu (People are of Fear)*. Kyiv: Dnipro, 1983. Print.
- Andrusiak, Mykola. *Studenï myli. Spovid materi z pokutskoho sela (Students are cute. Confession of mother from Pokutsk village)*. Ivano-Frankivsk: Oblvydav «Halychyna», 1991. Print.

- Andrukhovych, Sofiia *Stari liudy (Old People)*. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV, 2003. Print.
- Andrukhovych, Jurii. *Kokhantsi Yustytsii (Lovers of Justice)*. Chernivtsi: Meridian Czernowitz, 2017. Print.
- Antonenko-Davydovych, Borys. *Vybrani tvory (Selected Works)*. Kyiv: Hramota, 2006. Print.
- Bahirova, Vira. *Anhel (Angel)*. Ivano-Frankivsk: Nova zoria, 2006. Print.
- Bahmut, Ivan. *Blakytne pleso (Blue Spit)*. Kyiv: Veselka, 1973. Print.
- Bahrianyi, Ivan. *Liudyna bizhyt nad prirvoiu (Man runs over the abyss)*. Kyiv: Znannia, 2016. Print.
- Baturyn, Serhii. *OST (OST)*. Lviv: Kalvariia, 2005. Print.
- Vynnychenko, Volodymyr. *Vybrani tvory (Selected Works)*. Kyiv: Saksent plus, 1980. Print.
- Vysokyi zamok (High Castle)* : [shchodenna suspilno-politychna ukrainomovna hazeta], m. Lviv (2000–2018). Print.
- Vinhranovskiy, Mykola. *Vybrani tvory: U 3-kh tomakh (Selected Works)*. Ternopil: Bohdan, 2004. Print.
- Vyshnia, Ostap. *Tvory: V 4-kh tomakh. T. 1: Usmishky. Feiletony. Humoresky (1919–1925) (Works: In 4 volumes. T. 1: Smiles. Feuilleton Hamoireski (1919–1925))*. Kyiv: Dnipro, 1988. Print.
- Voznesenskiy, Andrei. *Stikh XXI (Poem XXI)*. Moskva: Vremia, 2006. Print.
- Hovda, Oleh. “Bo pryidut do tebe (For they will come to you).” *Kurier Kryvbasu (Courier Krivbasu)* 3 (2001): 15–35. Print.
- Holos Ukrainy (Voice of Ukraine)* : [ukrainska hazeta, ofitsiyni drukovanyi orhan Verkhovnoi Rady Ukrainy], m. Kyiv (1991–2018). Print.
- Honchar, Oles. *Vybrani tvory: U 4-kh tomakh (Selected Works: In 4 volumes)*. Kyiv: Saksent-Plius, 2005.
- Hrinchenko, Borys. *Vybrani tvory: Virshi. Opovidannia. Povisti (Selected Works: Poems. Story. The tale)*. Kyiv: Vyd-vo Kyivskoho universytetu im. B. Hrinchenka, 2013. Kn. 1. Print.
- Den (Day)* : [shchodenna vseukrainska hazeta suspilno-politychnoi tematyky, shcho vykhodyt chotyry razy na tyzhden], m. Kyiv (2001–2018). Print.
- Deresh, Liubko. *Trokhy pitmy abo Na kraiu svitu (A little darkness or On the edge of the world)*. Kharkiv: Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dozvillia», 2007. Print.
- Dimarov, Anatolii. *Mistechkovi istorii (Town Stories)*. Kyiv: Dnipro, 1987. Print.
- Diachenko, Maryna end Serhij Diachenko. *Skrut (Stir)*. Kyiv: Zeleni pes, 2009. Print.
- Hutsalo, Yevhen. *Skazheni chornobylskiy sobaka*. Kyiv: Znannia, 2014. Print.
- Zhupanyn, Stepan. *Smerekoviy kraj (Smereka edge)*. Uzhhorod: Karpaty, 1985. Print.
- Zahrebelnyi, Pavlo. *Roksolana (Roksolana)*. Kyiv: Dnipro, 1988. Print.
- Zaika, Yurii. *Spadkove pravo: istoriia i rozvytok (Hereditary Law: History and Development)*. Kyiv: KTN, 2007. Print.
- Izarskiy, Oleksa. *Stolytsia nad Izarom (Miunkhen) (Capital over Isar (Munich))*. Kyiv: Dnipro, 2002. Print.
- Karpenko-Karyi, Ivan. *Khaziain (Host)*. Kyiv: Studiia «Nehotsiant», 2000. Print.
- Kashchenko, Andrian. *Zruinovane hnizdo (.)*. Kyiv: Dnipro, 1991. Print.
- Kobylianska, Olha. *Povisti. Opovidannia. Novely (The tale Story. Novelties)*. Kyiv: Naukova dumka, 1988. Print.
- Kosynka, Hryhorii. *Vybrani tvory (Selected Works)*. Kyiv: Ranok, 2009. Print.
- Kotsiubynskiy, Mykhailo. *Vybrani tvory (Selected Works)*. Kyiv: Kraina Mrii, 2015. Print.
- Kraina (Country)* : [tyzhnevyy zhurnal zahalnoho zatsikavlennia], m. Kyiv (2009–2018). Print.
- Levin, Borys. *Vydno shliakhy poltavski (You can see the Poltava Routes)*. Kyiv: Studiia «Nehotsiant», 2000. Print.
- Lepkyi, Bohdan. *Motria (Motria)*. Kyiv: Dnipro, 2001. Print.
- Literaturna Ukraina (Literary Ukraine)* [shchotyzhnevyyk, hazeta pismennykiv Ukrainy], m. Kyiv (1992–2018). Print.
- Malyk, Volodymyr. *Cherleni Shchyty (Embroidered Shields)*. Kyiv: Studiia «Nehotsiant», 2000. Print.
- Malynovska, Marharyta. *Hrymuchi ozery Polissia (Grimalisi Lakes Polissya)*. Kyiv: Dnipro, 1991. Print.
- Marko, Vovchok. *Vybrani tvory (Selected Works)*. Kyiv: Dnipro, 1974. Print.
- Matios, Mariia. *Moskalytsia; Mama Marytsia – druzhyna Khrystofora Kolumba (Muscat; Mother Maritsa is the wife of Christopher Columbus)*. Lviv: LA «Piramida», 2008. Print.
- Myrnyi, Panas. *Vybrani tvory: U 2-kh tomakh (Selected Works: In 2 volumes)*. Kyiv: Derzhavne vydavnytstvo khudozhnoi literatury, 1949. Print.
- Molod Ukrainy (Youth of Ukraine)* : [shchodenna ukrainska informatsiino-politychna hazeta], m. Kyiv (1996–2018). Print.
- Nechui-Levytskyi, Ivan. *Vybrani tvory: U 2-kh tomakh (Selected Works: In 2 volumes)*. Kyiv: Naukova dumka, 1986. Print.
- Osvita (Education)* : [shchotyzhneva hazeta], m. Kyiv (2010–2018). Print.
- Pavlenko, Mariia. *Yak dozhyty do sta (How to survive up to one hundred)*. Uman: ALMI, 2012. Print.
- Pakhomova, Tetiana. *Taiemnytsia halytskoho Versaliu (The mystery of the Galician Versailles)*. Kyiv: KSD, 2017. Print.
- Pylypenko P. ta in. *Pravo sotsialnoho zabezpechennia (The right to social security)*. Kyiv: Vydavnychi Dim In Yure, 2006. Print.

- Pidmohylnyi, Valer'ian. *Nevelychka drama (A little Drama)*. Dnipropetrovsk: Promin, 1990. Print.
- Post-Postup (Post-Progress)* : [susylno-politychnyi chasopys], m. Lviv (1991–1995, 2005–2018). Print.
- Ranok (Morning)* : [hromadsko-politychnyi i literaturno-mystetskyi misiachnyk]m. Kyiv (1980–1989). Print.
- Sabatini, Rafael. *Odysseia kapitana Blada (Odyssey of Captain Blood)*. Kyiv: Maidan, 1992. Print.
- Silski visti (Village News)* : [Vseukrainska informatsiina hazeta, shcho vysvitluie rizni aspekty zhyttia ukrainskoho sela], m. Kyiv (1992–2018)). Print.
- Skliarenko, Semen. *Volodymyr (Volodymyr)*. Kyiv: Studiia «Nehotsiant», 2000. Print.
- Slisarenko, Oleksa. *Chornyi anhel (Black Angel)*. Kyiv: Dnipro, 1990. Print.
- Ukrainske slovo (Ukrainian Word)* : [hazeta], Kyiv (2010–2018). Print.
- Ukraina moloda (Ukraine is young)* : [shchodenna ukrainska informatsiino-politychna hazeta], Київ (2004–2018). Print.
- Ukrainski prysliv'ia i prykazky (Ukrainian proverbs and sayings)*. Kyiv: Dnipro, 1984. Print.
- Uriadovi kur'ier (Governmental Courier)* : [shchodenne vydannia tsentralnykh orhaniv vykonavchoi vlady Ukrainy], m. Kyiv (1990–2018). Print.
- Franko, Ivan. *Vybrani tvory (Selected Works)*. Kyiv: Hramota, 2014. Print.
- Khvylovyyi, Mykola. *Tvory: U 2-kh t. (Works: In 2 volumes)*. Kyiv: Dnipro, 1990. Print.
- Tsyba, Mykhalo. *Soldatky (Soldiers)*. Kyiv: Dnipro, 1989. Print.

Надійшла до редакції 22 березня 2018 року.

LANGUAGE-SOCIAL CONTEXT OF PREPOSITION: DISCOURSE PRACTICES

Anatoliy Zahnitko

Department of General and Applied Linguistics and Slavonic Philology, Donetsk National University named after Vasyl Stus, Vinnytsia, Ukraine

Abstract

Background: Preposition has a long tradition of scientific study due to its regular expression in the structure of a number of syntactic positions, participation in the categorization of objective reality, functional tension in communication, active tendencies of the full – and / or incomplete transposition of the individual words of those language classes of the parts of speech to this class of words, different qualifications of parts of speech status – from the establishment of criteria of full value to ascertaining its subordinate pronoun status. The active expansion of the quantitative and qualitative composition of the prepositional units reflects the presence of those who have undergone a complete prepositionality, separately allocate the equivalents of prepositions, their analogues, as well as to qualify and interpret in the dictionaries ‘in the meaning of preposition’ / ‘accepts the functions of preposition.’ To this we need to add an occasional prepositionality, which requires research in a sufficient number of texts. All claimed measurements of prepositionality take place in linguistic practice, where are the most clearly traced tendencies of refinement of the prepositional units of units. In language-social grammar, the status of prepositions and their equivalents, analogues, and others has not been studied sufficiently to date, neither the text-creation potentials of the whole prepositional corps nor its separate subsystems (temporal, locative, attributive, etc.) have been traced, the genre specification of prepositional units has not been determined. The statement outlines the relevance of the study.

Purpose: The purpose of the study is to study the linguistic space of prepositional units with the definition of their intratextual functions and marking by artistic and journalistic discursive practices.

Results: Modern Ukrainian language is characterized by interrelated tendencies of synthetical character and analyticity, which are motivated by: 1) the folk-colloquial element of the literary norm; 2) book tradition; 3) the law of language economy, etc. One of the brightest analysts expresses the dynamic development of the prepositional system, which has recently been actively replenished by semantically specialized two-component, three-component, and other entities. The ultimate manifestation of such an analyticism is the presence of dissected prepositions of the sample *vid... do, z ... do*.

The textual function of the prepositions within the texts appears in the inter-phrased / intra-phrased, inter-sentenced manifestations; at the same time, the expansion of the paradigmatic plane of prepositions, their participation in the creation of images, are apparent. Within the context the preposition appears as a relatively independent element with its own inventory of distributions, phonetic variants, and others. The solution of the question of the status of the text of the prepositions will enable understanding of the mechanisms of interaction between the components and components of the language system and the establishment of ways for the creation and functioning of syntaxemes, the extension of the formation of their own semantic potential of the latter.

Lexical and grammatical meanings of prepositions coincide, which does not mean their identity. The grammatical meaning of the preposition is the realization of the form of syntactic relation between the words, and the lexical one should consider the designation of a certain relation between the objects, the action and the object, etc., which makes it possible to enumerate the prepositions to the words-relatives. The ability of prepositions to determine its lexical meaning in the noun (more broadly – in the name) is related not to the absence of this value, but to its corresponding specifics. Interpretation of prepositions should be based on the lexical environment, since they indicate the relation between the objects. The ratio implies the presence of not less than two quantities, therefore, prepositions can not exist without these values, that is, they can not be used independently. The meaning of the prepositions implies

their functioning within the phrase. And by its nature the primary prepositions are many-valued, they are characterized by homonymy. In this case, the context is a diagnostic indicator of a certain value as a virtual-system.

In analyzing the semantics of relations, it is necessary to take into account, as much as possible, the particularities of the lexical meaning of prepositions and the semantic features of words that form the left and right-side distribution of the prepositional-case design. Due to this, the following classification of intratextual semantic relations, expressed by the Ukrainian primary prepositions in artistic-fiction and journalistic language-linguistic discourse practices, is real: 1) spatial relationships that are the most researched in modern linguistics. Among them differentiate the local (place) and additive (direction). Locative relations are differentiated into: suppressive (finding above the surface) and invasive (finding inside).

The additive relations cover the illative (the direction of movement inside), destinative (the direction of movement to something, at something); inchoative (from the starting point of the movement); finite (final with the value of the boundary point movement); 2) temporal (temporal) relations; 3) allative (object) relations; 4) ablative relations (semantics of separation, isolation); 5) the absolutist relationship (the absence of something or somebody); 6) motivational relations (semantics of the conditionality of action), among which it is necessary to differentiate: causal (the causality of the action of the cause); target (the conditional action of a desire for a certain purpose); conjunctive (implement the condition); 7) modal (modular) attitudes (the state of an object or a person); 8) deliberative relations (semantics of the object of feelings or thought); 9) quantitative relations; 10) translational (the transition of an object from one state to another); 11) communicative relationship (the affiliation of one object to another); 12) media (instrumental) attitudes (certain means, means of realization of an action); 13) equivalent attitude (conformity of action for some reason); 14) comparative ratio (comparison ratio); 15) genitive relationships (origin of action, finding out the source, composition, origin of something); 16) limitative (limitation of an action or characterizing an object on a particular side); 17) distributive (dividing, distributive) relationships (outline semantics for each subject); 18) the ratio of pseudo-characteristics (quasi-characteristics; denote an action carried out by another subject or person than that was hoped); 19) committative (inclusive) attitudes (representing the compatibility of the action). The spatial and temporal relations should be grouped in the original, since the value of prepositions is formed on their basis: spatial → temporal. And jus only later object objects were distinguished, in which there is still a perceptible relationship with direct meanings, and abstract ones – that are almost non-motivated by the external form of prepositions, defined by a left-handed noun-case context and a left-sided syntagmatics (verbal, deverbative, etc.). Such models are mostly predicate, their presence transforms sentences into semantically elementary.

The analysis of the semantic properties of prepositions makes it possible to establish the categorical integrity of this class, to outline the tasks of its consideration as a separate object of analysis with support on the typology of semantic relations. The semantic characteristic of prepositions may appear to be the most complete, taking into account the interaction, fusibility, and, in some cases, the conjugacy of general and partial values. Under the general meaning refers to the ability of prepositions to express one or the other semantic attitudes, and under partial significance, the actual meaning of the lexical meaning of prepositions, which enables the specification of the last statement or the complete change of its meaning.

Observing the functioning of analytical (prepositions) forms, for example, in the newspapers “Literary Ukraine”, “Ukrainian word”, “The Voice of Ukraine”, “Young Ukraine”, “Youth of Ukraine”, “Post-Postup”, “High Castle” have shown that: 1) in the central mass media, the “Voice of Ukraine”, “Government’s Courier”, “Young Ukraine”, “Youth of Ukraine”, constructions with the value of the second predicative action are significantly more productive than in the professionally oriented “Literary Ukraine”, nationally marked “Ukrainian Word”, operating by deployed full formations instead of them; 2) in the designation of modality also in the “Young Ukraine”, “Young people of Ukraine”, “Post-Postup”, “High Castle” are used more often analytical (prepositional-case) forms, and in “Literary Ukraine”, “Ukrainian word” – synthetic. The observation may indicate that the two groups of the media reflect different paradigms of national culture and different methods of cognition.

In the language of an anti-civilizational paradigm, unlike anthropocentric, each component of information itself is foretold and is a sentence where the intonational boundaries of the phrase do not coincide with the grammatical boundaries of the sentence, and the term of the sentence can be made grammatically and intact, as well as all sentences in general, where the subtle nuances and attitudes are replaced by conjugacy. Prepositions acquire a special manifestation, sometimes as one of the factors of intercontinental transformation. Anthropocentric paradigm was characterized by the emergence of new derivative prepositions, for anti-civilization, the expansion of the semantic possibilities of non-derivative prepositions, which is particularly clearly traced in implicit (collapsed) models.

Discussion: The analysis of the semantic functions of prepositions, their specialization in linguistic practice, various discourse practices, the formation of various prepositional equivalents, analogues or words in the function or in the sense of prepositional units reflects trends in modification in the modern language-space, the creation of new inter-language transformations, and others. The expansion of the composition of the prepositional equivalents broadens the paradigm space of the prepositions with the actualization of the intra-discourse opposition of identity, opposition. At the same time, clearly identifiable is the attachment of prepositions and prepositional equivalents and / or analogues, as well as the approximate ones (‘in the meaning of preposition’ / ‘accepts the functions of preposition’) by appropriate linguistic discourse practices. The compaction of the text focuses on motivational, modal, comparative and other secondary functions of prepositions, the main purpose of which is the implementation of the proposal. Uncoded usage of prepositions appears in language-rich discourse practices as functionally loaded. Significant is also the increase of

the functional load of primary prepositions, which is reflected in their functional semantic paradigms. Perspective is the consideration of prepositions in other discursive practices, the establishment of a holistic functional semantic paradigm of primary prepositions, the manifestation of the range of their synonymy, antonymy, and others.

Keywords: preposition, prepositional equivalent, functional-semantic paradigm, anthropocentric paradigm, anti-civilization paradigm.

Vitae

Anatoliy Zahnitko is Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of NAS of Ukraine, Head of Department of General and Applied Linguistics and Slavonic Philology at Donetsk National University named after Vasyl Stus. His areas of research interests include functional linguistics, cognitive linguistics, comparative linguistics, categorial linguistics, lexicographic linguistics, and text linguistics.

Correspondence: a.zahnitko@gmail.com

Наталія Костусяк

УДК 811.161.2–373 + 821.161.2–2.08

КАТЕГОРІЙНІ ОЗНАКИ ВІДДІЄСЛІВНИХ ІМЕННИКІВ

Запропоновано різноаспектне дослідження спрямованих в іменникову сферу дієслів, з'ясовано умови їхньої синтаксичної, морфологічної та семантичної субстантивзації, схарактеризовано граматичну та значеннєву палітру віддієслівних іменникових компонентів, розглянуто їхні видові та валентні ознаки, зацентовано на іменникових морфологічних категоріях віддієслівних форм.

Ключові слова: дієслово, іменник, транспозиція, субстантивация, час, стан, спосіб, вид, валентність, рід, число, відмінок.

Спектр новітнього студіювання категорійної системи багатогранний і масштабний, про що свідчать численні праці сучасних провідних граматистів. На сьогодні маємо досить потужну й амбітну українську граматичну школу, яка продукує актуальні теоретичні концепції й пропонує різні лінгвістичні моделі опису мовних одиниць і категорій, що, зрештою, зумовлює витворення їхньої цілісної та різноаспектної схеми аналізу. Окреслена методика актуальна й для дослідження категорійної спеціалізації транспозитивів, які неодноразово були об'єктом пильної уваги. У сучасній україністиці досить панорамно представлено синтаксичний ступінь таких різновидів транспозиції: 1) адвербіалізації (Набай); 2) ад'єктивзації (Kostusyak “Syntaksychna ad'yektyvatsiya vidminkovykh form”; Kostusyak “Syntaksychna prykmetynkova transpoztytsiya”; Kostusyak “Syntaksychna viddiyeslivna ad'yektyvatsiya”; Mezhev “Ad'yektyvne funktsionuvannya imennykiv”); 3) вербалізації (Horodens'ka “Rechennyevotvirnyy potentsial”; Horodens'ka “Semantychnyy i morfolohichnyy potentsial”; Kostusyak “Syntaksychna verbalizatsiya”; Kostusyak “Osoblyvosti vidprykmetynkovoyi verbalizatsiyi”). Вербалізацію як триступеневе явище, що, крім синтаксичного, виявляє стосунок до морфологічного та семантичного ступенів, позиціоновано в монографії І. А. Мельник (Mel'nyk). Заслугує на увагу дослідження Л. О. Колібаби, присвячене вияву словотвірної асиметрії в межах багатозначних дієслів та іменникових девербативів (Kolibaba). У контексті деяких дієслівних категорійних ознак, головно категорії виду, віддієслівні субстантиви аналізують І. Р. Вихованець (Vykhovanets' 103, 131), К. Г. Городенська (Vykhovanets', Horodens'ka 148), М. Д. Гінзбург (Hinzburh “Vyдове protystavlenyya”) та ін. Дещо ширше категорійна дієслівна палітра представлена в статті М. Д. Гінзбурга “Українські віддієслівні іменники на **-ння**, **-ття** на тлі сусідніх слов'янських мов”, у якій похідні від дієслова іменники як назви опредметнених процесів (у студії лінгвіста – НОМ) кваліфіковано з огляду на наявність у них граматичних категорій виду, перехідності / неперехідності, стану й проаналізовано на тлі їхніх відповідників у польській, чеській та російських мовах. Науковець висновкує: “Отже, українські НОП на **-ння**, **-ття** успадковують низку дієслівних властивостей, а саме: вид твірного дієслова, перехідність / неперехідність, його дієслівне керування (але об'єкт, що стоїть при дієслові у знахідному відмінку, стоятиме при НОП у родовому)” (Hinzburh “Ukrayins'ki viddiyeslivni imennyky” 7). Проте описаний вище доробок науковців абсолютно не вичерпує рівень опрацювання порушеної проблеми. Попри те що лінгвістична парадигма еволюціонує в інтерпретації всіх різновидів транспозиції, зокрема й вербалізації, докладнішого студіювання потребують питання взаємодії та взаємовпливів іменникових та дієслівних категорій у віддієслівних іменниках як репрезентантах морфологічного ступеня вербалізації. Поза увагою науковців перебуває одна з найважливіших категорійних ознак дієслова – валентність, яка, без сумніву, відбита, хоч і з деякими модифікаціями, у репрезентантах опредметненої динамічної семантики. З огляду на це **мету** статті вбачаємо в цілісному дослідженні морфологічно оформлених віддієслівних субстантивів, розмежуванні центральних та периферійних виявів їхніх категорійних значень. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**: 1) на основі принципів гомогенної класифікації частин мови вирізнити диференційні ознаки утворених від дієслів іменників, з'ясувати особливості значеннєвої палітри вказаних мовних одиниць; 2) відповідно до трьох ступенів транспозиції схарактеризувати синтаксично, морфологічно та семантично вербалізовані субстантиви; 3) визначити дієслівні категорії, які в обраних за об'єкт дослідження